

Міністерство внутрішніх справ України
ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**МЕТОДИ І ФОРМИ РОБОТИ ОРГАНІВ (ПІДРОЗДІЛІВ)
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО СТАБІЛІЗАЦІЇ
НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ
ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВОЄННОГО РОЗЗБРОЄННЯ
ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ, ЗАХОДИ СТИМУЛЮВАННЯ
ТА ЗАОХОЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ДО ЗДАЧІ ЗБРОЇ
НА ОСНОВІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ**

Методичні рекомендації

Колектив авторів

Дніпро
2025

УДК 342.951:351.753(477)
Д 75

*Схвалено Науково-методичною радою
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 4 від 18.12.2024)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ігор ПАСТУХ, завідувач кафедри публічного управління
та адміністрування Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор, полковник поліції;

Андрій МЕЛЬНИЧЕНКО, начальник управління розслідування злочинів,
виявлених Департаментом стратегічних розслідувань і Департаментом
кіберполіції Головного слідчого управління Національної поліції України,
кандидат юридичних наук, підполковник поліції.

Дрок І. С., Бугайчук К. Л., Ганжа Т. В. та ін.

Д 75 Методи і форми роботи органів (підрозділів) Національної поліції України щодо стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї та реалізації повоєнного роззброєння цивільного населення, заходи стимулювання та заохочення населення до здачі зброї на основі міжнародного досвіду : метод. рек. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. 60 с.

ISBN 978-617-560-059-7

Методичні рекомендації містять характеристику методів і форм роботи органів (підрозділів) Національної поліції України щодо стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї та реалізації повоєнного роззброєння цивільного населення, заходів стимулювання та заохочення населення до здачі зброї на основі міжнародного досвіду.

Проведено аналіз діяльності Національної поліції України у напрямі стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї, методів заохочення населення до здачі вогнепальної зброї, що застосовуються поліцейськими. Окремо розглянуто інноваційні інструменти стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї та реалізації повоєнного роззброєння цивільного населення. Визначено психологічні аспекти роботи поліцейських із цивільним населенням щодо стимулювання добровільної здачі вогнепальної зброї.

Призначені для здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, науковців, працівників відділу контролю за обігом зброї Національної поліції України, власників зброї та всіх, хто цікавиться означеною тематикою.

ISBN 978-617-560-059-7

© Автори, 2024

© ДДУВС, ХНУВС, ЛьвДУВС, 2025

ЗМІСТ

Автори.....	4
Вступ.....	5
1. Аналіз діяльності Національної поліції щодо стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї.....	8
2. Методи заохочення населення до здачі вогнепальної зброї, що застосовуються поліцейськими.....	28
3. Інноваційні інструменти стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї та реалізації повоєнного роззброєння цивільного населення.....	36
4. Психологічні аспекти роботи поліцейських із цивільним населенням щодо стимулювання добровільної здачі вогнепальної зброї.....	41
Висновки.....	54
Список використаних джерел.....	55

АВТОРИ

Костянтин БУГАЙЧУК, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем правового забезпечення діяльності поліції та протидії злочинності Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Тетяна ГАНЖА, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем досудового розслідування Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

Олена ДЖАФАРОВА, завідувач кафедри адміністративної діяльності Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Ірина ДРОК, завідувач науково-дослідної лабораторії превентивної діяльності та соціологічних досліджень Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Юрій ЙОСИПВ, завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Микола КОТЕЛЮХ, викладач Циклу професійно-практичної підготовки Центру первинної професійної підготовки «Академія поліції» Дніпровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

Едуард МУЗИЧУК, науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем правового забезпечення діяльності поліції та протидії злочинності ННІ № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор філософії в галузі права

Андрій СОБАКАРЬ, завідувач кафедри адміністративного права і процесу Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Сергій ХВОСТОВЦЕВ, ад'юнкт кафедри адміністративного права і процесу Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Сергій ШАТРАВА, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем досудового розслідування Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ВСТУП

Тривале ведення бойових дій в окремих районах України є одним із суттєвих чинників, що зумовлює значне розповсюдження зброї та вибухівки і призводить до численних випадків їх незаконного накопичення, зберігання, використання під час вчинення злочинів. Національна поліція України систематично здійснює організаційні, практичні та превентивні заходи із протидії кримінальним правопорушенням, вчиненим із використанням зброї, незаконному обігу вогнепальної зброї, бойових припасів та вибухових речовин на території України.

Послідовна реалізація заходів сприяла документуванню протягом 2021-2023 рр. значної кількості кримінальних правопорушень, пов'язаних із використанням зброї. Так, у 2021 р. Національною поліцією України було викрито понад 3,9 тис. кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, незаконним виготовленням, переробкою чи ремонтом вогнепальної зброї або незаконним виготовленням бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв¹; розкрито 3,5 тис. таких кримінальних правопорушень.

У результаті вжитих заходів кількість виявлених кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, боєприпасами та вибуховими речовинами, у 2022 р. зросла на 13 % (до 4,5 тис.)². Протягом 2023 р. кількість виявлених фактів незаконного поводження зі зброєю збільшилася ще на 18 % (до 5,3 тис.), що пов'язане зі зростанням кількості зброї та боєприпасів у цивільного населення країни, зокрема трофейної, унаслідок продовження збройної агресії рф проти України. Розкрито на 29 % більше таких злочинів (з 3,4 тис. у 2022 р. до 4,4 тис. у 2023 р.)³.

У 2021 р. було вилучено з незаконного обігу майже 1,2 тис. одиниць вогнепальної зброї, 88,4 тис. набоїв, а також 2,2 тис. гранат,

¹ Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2021 році. URL : https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/Zvit_NPU_2021_.pdf.

² Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2022 році. URL : https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/%20%D0%9D%D0%9F%D0%A3%20%D0%B7%D0%B0%202022%20%D1%80%D1%96%D0%BA_.pdf.

³ Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2023 році. URL : https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/zvit_NPU_2023.pdf.

мін та боєприпасів. Одним із негативних наслідків перебування в незаконному обігу значної кількості вогнепальної зброї є вчинення у 2021 р. 288 кримінальних правопорушень із її використанням, зі них 257 розкрито. Зокрема, у 2021 р. в органах та підрозділах поліції було зареєстровано 40 умисних вбивств та замахів, вчинених із використанням вогнепальної зброї та вибухових речовин. Завдяки скоординованим заходам поліція розкрила 35 таких правопорушень. Дієвим засобом боротьби з незаконним обігом зброї, що допомагає найбільш якісно задокументувати протиправну діяльність та отримати необхідну доказову базу, є контроль за вчиненням кримінального правопорушення у вигляді оперативної закупки та контрольованого постачання. Так, у 2021 р. було проведено майже 200 оперативних закупок вогнепальної зброї, боєприпасів та вибухівки⁴. У 2023 р. вилучено вже 5,2 тис. одиниць вогнепальної зброї, зокрема 1,6 тис. – автоматичної, 995 – нарізної, 1,7 тис. – переробленої на вогнепальну та іншої вогнепальної зброї, 34,6 тис. гранат, мін, боєприпасів та вибухових пристроїв, 921 гранатомет, понад 2,9 т вибухових речовин та 1,8 млн набоїв⁵. Статистика підтверджує актуальність розглядуваної тематики, адже стрімке зростання кримінального використання вогнепальної зброї в Україні впливає на рівень безпеки в державі, а відповідно, і на рівень дотримання демократичних принципів державотворення.

Сучасні наукові дослідження обігу вогнепальної зброї відбуваються у різних галузях права України. Так, Т. Шумейко у дисертаційному дослідженні висвітлила адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні⁶. Д. Санакоев у межах наукової статті розглянув особливості нормативно-правового врегулювання обігу зброї в Україні протягом періоду незалежності та на сучасному етапі⁷. А. Чепіжко вивчала адміністративні послуги МВС у сфері ліцензування об'єктів дозвільної

⁴ Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2021 році. URL : https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/Zvit_NPU_2021_.pdf.

⁵ Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2023 році. URL : https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/zvit_NPU_2023.pdf.

⁶ Шумейко Т. А. Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / НАВС. Київ, 2022. 36 с.

⁷ Санакоев Д. Нормативно-правові аспекти врегулювання обігу зброї в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. Спец. вип. № 2. С. 224-230.

системи⁸. Б. Войцеховський присвятив дисертаційне дослідження кримінологічній характеристиці злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї⁹. О. Джафарова та Т. Дунаєва проаналізували напрями та рівні запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї в умовах повномасштабної агресії РФ проти України¹⁰. Водночас недостатньо дослідженням залишається напрям стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї в діяльності Національної поліції України.

Саме тому метою представленої роботи є здійснити аналіз діяльності Національної поліції України щодо стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї та запропоновувати напрями її удосконалення. Для досягнення поставленої мети будуть виконані такі завдання: проаналізувати діяльність Національної поліції щодо стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї; дослідити методи заохочення населення до здачі вогнепальної зброї, що застосовуються поліцейськими; визначити інноваційні інструменти стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї та реалізації повоєнного роззброєння цивільного населення; з'ясувати психологічні аспекти роботи поліцейських з цивільним населенням щодо стимулювання добровільної здачі вогнепальної зброї.

Методичні рекомендації підготовлено на замовлення відділу контролю за обігом зброї Національної поліції України (лист ДКЗ НПУ від 01.12.2023, № СЕД-9733-2023) на виконання Плану наукової та науково-дослідної роботи МВС на 2024 рік спільно авторами Дніпровського державного університету внутрішніх справ, Харківського національного університету внутрішніх справ та Львівського державного університету внутрішніх справ.

Сподіваємося, представлена робота сприятиме вирішенню визначеного кола завдань на практиці.

⁸ Чепіжко А. А. Адміністративні послуги МВС у сфері ліцензування об'єктів дозвільної системи: дис. ... д-ра філос.: 081 Право / ДДУВС. Дніпро, 2023. 304 с.

⁹ Войцеховський Б. О. Кримінологічна характеристика злочинів проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, та запобігання їм : дис. ... д-ра філос.: 081 Право / НЮУ ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2024. 225 с.

¹⁰ Джафарова О. В., Дунаєва Т. Є. Запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї в умовах повномасштабної агресії РФ проти України. *Наукові перспективи*. 2023. № 11 (41). С. 848-857.

1. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО СТАБІЛІЗАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Аналіз діяльності Національної поліції України щодо стабілізації незаконного обігу зброї можна розглядати в контексті кількох основних напрямів роботи, а також нормативно-правових і оперативних заходів. Нижче наведено ключові аспекти цієї діяльності.

Правова основа та міжнародне співробітництво

Національна поліція України діє в межах законодавства, що регулює обіг зброї. Правова основа діяльності Національної поліції України щодо стабілізації незаконного обігу зброї визначається національними законами та міжнародними зобов'язаннями України. Це включає нормативні акти, що регулюють діяльність поліції, обіг зброї в країні, а також міжнародне співробітництво у сфері боротьби з незаконним обігом зброї.

Крім того, співпраця з міжнародними організаціями, такими як Інтерпол, Європол та ООН, є важливою частиною боротьби з нелегальним обігом зброї, особливо в контексті тривалого військового конфлікту, транскордонної злочинності та торгівлі зброєю.

Основні нормативно-правові акти:

1. Закон України «Про Національну поліцію»¹¹. Цей закон визначає правовий статус, завдання та функції поліції, зокрема її відповідальність за забезпечення правопорядку, попередження злочинів, а також боротьбу з незаконним обігом зброї. Він надає поліції повноваження здійснювати оперативно-розшукову діяльність, затримувати осіб, які підозрюються у незаконній діяльності, та вилучати зброю. Зокрема, у межах своїх повноважень поліція: здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ, у тому числі за наявності договорів страхування відповідальності осіб, які мають у власності чи іншому законному володінні/користуванні зброєю, за шкоду, яку може бути заподіяно

¹¹ Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.

третьої особі внаслідок володіння, зберігання чи використання цієї зброї, укладених за класом страхування 13, визначеним статтею 4 Закону України «Про страхування»; здійснює у визначеному законодавством порядку приймання, зберігання та знищення вилученої, добровільно зданої або знайденої вогнепальної, газової, холодної та іншої зброї, боєприпасів, набоїв, вибухових речовин та пристроїв, наркотичних засобів або психотропних речовин; сприяє Державній прикордонній службі України у виявленні каналів незаконного перетинання державного кордону, переміщення зброї, боєприпасів, вибухових речовин та разом із відповідними правоохоронними органами ліквідує такі канали.

Також поліція засобами інформаційно-комунікаційної системи наповнює та підтримує в актуальному стані реєстри та бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, стосовно: зброї, що перебуває у володінні та користуванні фізичних і юридичних осіб, яким надано дозвіл на придбання, зберігання, носіння, перевезення зброї; викраденої, втраченої, вилученої, знайденої зброї, а також добровільно зданої зброї із числа тієї, що незаконно зберігалася;

2. Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України»¹² – поширюється на всіх цивільних осіб, які отримали, знайшли або задекларували вогнепальну зброю і боєприпаси до неї незалежно від дати їх отримання, знаходження або декларування, протягом дії воєнного стану.

Відповідно до положень цього закону в період дії воєнного стану громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, можуть брати участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав, у тому числі отримати вогнепальну зброю і боєприпаси до неї відповідно до порядку та вимог, встановлених Міністерством внутрішніх справ України. Вогнепальна зброя і боєприпаси до неї, отримані відповідно до цього положення, є державною власністю та можуть перебувати у володінні та користуванні цивільних осіб виключно на підставах і на період, визначені цим законом. Отримані цивільними особами вогнепальна зброя і боєприпаси до неї можуть застосовуватися цивільними особами для відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації або інших держав.

Крім того, ст. 1-1 закону наголошує, що цивільна особа, яка

¹² Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України: Закон України від 03.03.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text>.

знайшла вогнепальну зброю, її основні частини або боєприпаси до неї, зобов'язана негайно повідомити Національну поліцію України про такий факт за телефонним номером екстреної служби 102 або єдиним телефонним номером 112 та впродовж 24 годин передати їх до органів Національної поліції України в будь-який зручний спосіб для подальшої здачі чи декларування або вказати на їх місцезнаходження для подальшого вилучення. Вогнепальна зброя і боєприпаси до неї, що були знайдені цивільними особами та задекларовані відповідно до положень цього закону, можуть застосовуватися цивільними особами для відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації або інших держав.

Згідно зі ст. 1-2 вогнепальна зброя і боєприпаси до неї, отримані цивільними особами відповідно до ст. 1 цього закону, відомості про які відсутні в реєстрах і базах (банках) даних Міністерства внутрішніх справ України, підлягають декларуванню в органах Національної поліції України. Знайдена вогнепальна зброя і боєприпаси до неї можуть бути задекларовані цивільною особою, яка знайшла вогнепальну зброю і боєприпаси до неї, у разі, якщо така особа виявила бажання залишити знайдені вогнепальну зброю і боєприпаси до неї на період дії воєнного стану відповідно до ч. 2 ст. 1-1 цього закону.

Декларуванню згідно із зазначеним законом не підлягає:

- 1) нарізна вогнепальна зброя калібру від 12,7 мм та більше і боєприпаси до неї;
- 2) гладкоствольна вогнепальна зброя калібру більше 23 мм і боєприпаси до неї;
- 3) кулемети, гранатомети, міномети, вогнемети, переносні зенітно-ракетні комплекси, ствольні артилерійські системи і боєприпаси до них та інша зброя і боєприпаси, що не можуть перебувати у власності цивільних осіб;
- 4) вогнепальна зброя і боєприпаси до неї, що є засобом або знаряддям вчиненого кримінального правопорушення;
- 5) вогнепальна зброя із видаленим чи незаконно зміненим маркуванням;
- 6) вогнепальна зброя і боєприпаси до неї, закріплені за військовослужбовцями Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Управління державної охорони України, особами начальницького складу Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної

безпеки України, особами рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України, Державного бюро розслідувань, поліцейськими, співробітниками Служби судової охорони, працівниками інших правоохоронних органів та відомчої воєнізованої охорони;

7) боєприпаси окремо від вогнепальної зброї.

Вогнепальна зброя і боєприпаси до неї, що не підлягають декларуванню, вилучаються в установленому порядку органами Національної поліції України. Задекларована вогнепальна зброя і боєприпаси до неї перебувають у володінні та користуванні цивільних осіб протягом дії воєнного стану. Декларування цивільними особами отриманої вогнепальної зброї, відомості про яку відсутні в реєстрах і базах (банках) даних Міністерства внутрішніх справ України, і боєприпасів до неї не тягне за собою набуття права власності на них. Порядок декларування вогнепальної зброї і боєприпасів до неї встановлюється Міністерством внутрішніх справ України.

Згідно зі ст. 2 Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» застосування цивільними особами вогнепальної зброї, отриманої або знайденої та задекларованої відповідно до цього закону, здійснюється аналогічно до застосування зброї військовослужбовцями під час виконання ними завдань щодо відсічі збройної агресії проти України в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України. Правила носіння, зберігання та перевезення вогнепальної зброї і боєприпасів до неї цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації або інших держав, встановлюються Міністерством внутрішніх справ України. Забороняється передача цивільними особами вогнепальної зброї і боєприпасів до неї, отриманих або знайдених та задекларованих відповідно до цього закону, іншим особам, крім передачі органам Національної поліції України.

Законодавством встановлено порядок, відповідно до якого цивільні особи не пізніше 90 днів після припинення або скасування воєнного стану в Україні зобов'язані здати отриману ними вогнепальну зброю і невикористані боєприпаси до неї до органів Національної поліції України. Крім того, цивільні особи не пізніше 90 днів після припинення або скасування воєнного стану в Україні зобов'язані здати знайдену та задекларовану ними вогнепальну зброю і невикористані боєприпаси до неї до органів Національної поліції України. Цивільна особа одночасно зі здачею знайденої та задекларованої вогнепальної зброї і боєприпасів до неї письмово повідомляє орган Національної поліції України про свій намір набути таку зброю у власність у порядку,

передбаченому цим законом. У такому разі здана вогнепальна зброя підлягає перевірці на предмет наявності підстав, що унеможливають набуття такою цивільною особою права власності на неї.

Порядок проведення перевірки зданої відповідно до цієї статті вогнепальної зброї і боєприпасів до неї, їх зберігання, обліку та утилізації визначається Міністерством внутрішніх справ України.

Цивільна особа, яка знайшла та задекларувала вогнепальну зброю, набуває право власності на неї після спливу трьох місяців зі дня здачі знайденої вогнепальної зброї для перевірки до органу Національної поліції України.

Право власності на знайдену та задекларовану вогнепальну зброю набувається з урахуванням законодавства про дозвільну систему органів внутрішніх справ.

Право власності на знайдену та задекларовану вогнепальну зброю не набувається у таких випадках:

- 1) цивільна особа, яка знайшла та задекларувала вогнепальну зброю, не відповідає вимогам, встановленим законом до фізичних осіб для набуття права власності на вогнепальну зброю;
- 2) вогнепальна зброя не підлягає декларуванню;
- 3) вогнепальна зброя належить іншій фізичній або юридичній особі, у тому числі є державною власністю;
- 4) вогнепальна зброя відноситься до видів вогнепальної зброї, що не може перебувати у власності фізичної особи, крім випадків, передбачених ч. 7 ст. 3 згаданого закону.

Якщо знайдена та задекларована вогнепальна зброя відноситься до видів вогнепальної зброї, що не може перебувати у власності фізичної особи, така вогнепальна зброя за рахунок цієї особи може бути приведена у відповідність (перероблена) з видом вогнепальної зброї, що може перебувати в її власності, або із станом макета вогнепальної зброї у порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України. У разі якщо цивільна особа, яка знайшла вогнепальну зброю, не виявила бажання набути її у власність або не може набути право власності на неї з підстав, визначених законом, знайдена вогнепальна зброя переходить у державну власність, а боєприпаси до неї підлягають вилученню та утилізації в установленому порядку. За порушення вказаних вимог цивільні особи несуть відповідальність, визначену законом.

Також у законі наголошено, що у період дії воєнного стану громадяни України можуть брати участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав, застосовуючи власну нагородну зброю, спортивну зброю (пістолети, револьвери, гвинтівки, гладкоствольні рушниці), мисливську нарізну,

гладкоствольну чи комбіновану зброю та бойові припаси до неї.

Крім того, цивільні особи не несуть відповідальності за застосування вогнепальної зброї проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти України, якщо така зброя застосована на підставі та в порядку, визначених статтями 1, 1-1, 2 і 4 цього закону. Особи, винні в порушенні вимог Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України», несуть відповідальність згідно із законом;

3. Кримінальний кодекс України (далі – **КК України**)¹³. Незаконний обіг зброї в Україні регулюється Кримінальним кодексом України. Основні статті, що стосуються злочинів, пов'язаних із незаконним обігом зброї, зберіганням, продажем, контрабандою або використанням зброї без відповідного дозволу:

1. Стаття 263 КК України. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами.

Ця стаття встановлює кримінальну відповідальність за незаконне придбання, зберігання, носіння, виготовлення, передачу або збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської зброї), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу.

Особи, які добровільно здали зброю, боєприпаси чи вибухові речовини, звільняються від кримінальної відповідальності за цією статтею;

2. Стаття 263-1 КК України. Незаконне виготовлення, переробка або ремонт вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин.

Ця стаття встановлює відповідальність за:

- носіння, зберігання, придбання, передачу чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу.

- носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу.

Окремо в ч. 3 цієї статті наголошено, що не підлягає кримінальній відповідальності за вчинення дій, передбачених частиною першою або другою цієї статті, особа, яка добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої;

3. Стаття 264 КК України. Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів.

Ця стаття передбачає відповідальність за недбале зберігання

¹³ Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

вогнепальної зброї або бойових припасів, що створило умови для їх використання іншими особами, якщо це призвело до тяжких наслідків;

4. Стаття 201 КК України. Контрабанда.

Ця стаття стосується контрабанди зброї та встановлює покарання за незаконне переміщення через державний кордон України вогнепальної зброї, її частин, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв;

5. Стаття 262 КК України. Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або радіоактивних матеріалів.

Ця стаття встановлює покарання за викрадення або привласнення зброї та інших небезпечних матеріалів.

Кримінальний кодекс України передбачає суворі санкції за незаконний обіг зброї, її виготовлення, зберігання, продаж, переробку або контрабанду. Особлива увага приділяється запобіганню випадкам, пов'язаним із військовими діями, та контролю над переміщенням зброї через кордон.

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Координаційного центру з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї» від 05.07.2024 № 790¹⁴ утворює склад Координаційного центру з питань незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, а також затверджує Положення про Координаційний центр з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї.

Координаційний центр з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї (далі – Координаційний центр) є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України, утвореним з метою узгодження дій державних органів, установ і організацій у сфері протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї.

До складу Координаційного центру з питань незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї входять:

- Міністр внутрішніх справ – голова Координаційного центру;

¹⁴ Про утворення Координаційного центру з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.07.2024 р. № 790. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/790-2024-%D0%BF#Text>.

- Заступник Міністра внутрішніх справ – заступник голови Координаційного центру;
- Директор департаменту взаємодії з Національною поліцією МВС – секретар Координаційного центру;
- Заступник Міністра оборони;
- Заступник начальника Генерального штабу Збройних Сил (за згодою);
- Заступник Міністра з питань стратегічних галузей промисловості;
- Заступник Голови СБУ (за згодою);
- Заступник Голови Національної поліції;
- Заступник Голови Держприкордонслужби;
- Заступник Голови Держекспортконтролю;
- Директор департаменту боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил Держмитслужби;
- Представник ДБР (за згодою);
- Заступник Генерального прокурора (за згодою);
- Представник Апарату Ради національної безпеки і оборони України (за згодою);
- Представник Головного управління розвідки Міністерства оборони (за згодою).

Основними завданнями Координаційного центру є:

1) сприяння забезпеченню координації дій органів виконавчої влади та інших державних органів, установ та організацій з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, запобігання їх надходженню з-за кордону та переміщення за межі України;

2) організація обміну інформацією між органами виконавчої влади та іншими державними органами, установами та організаціями з метою підвищення ефективності протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї та підготовка відповідних пропозицій;

3) визначення механізмів та способів вирішення проблемних питань у сфері протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї;

4) удосконалення нормативно-правової бази з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї.

Координаційний центр, відповідно до покладених на нього завдань:

- 1) проводить моніторинг, збір та аналіз одержаної від органів

виконавчої влади та інших державних органів, установ та організацій інформації з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї;

2) визначає шляхи та способи вирішення проблемних питань, що виникають у сфері протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї;

3) бере участь у розробленні проектів нормативно-правових актів з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї;

4) подає Кабінетові Міністрів України розроблені за результатами своєї роботи пропозиції та рекомендації;

5) вивчає, узагальнює та систематизує національний і міжнародний досвід з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї.

За даними Координаційного центру станом на 05.01.2025 з початку року підрозділами поліції до ЄРДР внесено 117 (за добу – 2) кримінальних правопорушень за ч. 1 ст. 263, 263-1 КК України, з них особам повідомлено про підозру в 8 кримінальних провадженнях (за добу – 0). Упродовж року співробітниками поліції проведено 10 оперативних закупок (8 – підрозділами КР, 2 – ДСР, 0 – ДКР), за добу – 0.

З 01.01.2025 з незаконного обігу вилучено 36 (за добу – 0) одиниць вогнепальної зброї та гранатометів. Також, упродовж доби мав місце 1 факт вилучення у військовослужбовців (1 в Кіровоградській області). З початку заходів (з 25.11.2024), до Національної поліції України звернулося

2138 особи (за добу 12), у яких задекларовано 2333 одиниць вогнепальної зброї (за добу 12). За добу мали місце 3 злочини загальнокримінальної спрямованості з використанням вогнепальної зброї, вибухівки та боєприпасів.

Міжнародне співробітництво

1. *Інтерпол.* Національна поліція співпрацює з Інтерполом для відстеження міжнародних каналів контрабанди зброї та боротьби з транснаціональними злочинними угрупованнями. Обмін інформацією через бази даних Інтерполу дозволяє оперативно виявляти та переслідувати злочинців, які займаються торгівлею зброєю.

2. *Європол.* У співпраці з Європолом Національна поліція України бере участь у спільних операціях та інформаційних обмінах із метою протидії незаконному обігу зброї в межах Європи та запобігання транспортуванню зброї з України до інших країн.

3. *Міжнародні угоди з ООН та іншими організаціями.* Україна є учасницею кількох міжнародних угод, спрямованих на боротьбу з

нелегальним обігом зброї, зокрема Протоколу ООН про боротьбу з незаконним виготовленням і обігом вогнепальної зброї, її компонентів та боєприпасів, а також Угоди про міжнародний контроль над зброєю. Це зобов'язує Україну дотримуватися міжнародних стандартів контролю над обігом зброї та посилювати національні механізми контролю.

Правова основа діяльності Національної поліції щодо стабілізації незаконного обігу зброї будується на національних законах і міжнародних зобов'язаннях України. Співпраця з міжнародними організаціями, такими як Інтерпол та Європол, відіграє важливу роль у протидії транскордонній злочинності та контролі за переміщенням зброї через кордон.

Оперативно-розшукова діяльність

Одним із основних методів роботи поліції є проведення оперативно-розшукових заходів із виявлення каналів постачання та місць зберігання незаконної зброї, як-от:

- перевірки на блокпостах, особливо у прифронтових та прикордонних зонах;
- операції з розкриття контрабанди зброї;
- впровадження агентури в злочинні угруповання для виявлення схем постачання.

Важливу роль у цій діяльності відіграє використання сучасних технічних засобів і аналітичних платформ для відстеження зброї та виявлення її походження.

Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції України спрямована на виявлення та нейтралізацію каналів постачання і зберігання незаконної зброї. Ця діяльність охоплює як традиційні методи, так і сучасні технологічні рішення, що дозволяють ефективно реагувати на загрози незаконного обігу зброї.

Основні напрями оперативно-розшукової діяльності:

1. Перевірки на блокпостах.

У зв'язку з військовим конфліктом на сході України блокпости стали важливими пунктами контролю за переміщенням зброї. Поліція проводить регулярні перевірки на:

- прифронтових територіях для виявлення зброї, що може переміщатися з військових зон на мирні території;
- прикордонних зонах для попередження контрабанди зброї через державні кордони, зокрема на митних постах і в неофіційних місцях перетину кордону.

Блокпости є важливим інструментом для вилучення зброї та боєприпасів, що можуть потрапити у незаконний обіг;

2. Операції з розкриття контрабанди зброї. Національна поліція України регулярно організовує операції, спрямовані на виявлення мереж контрабанди зброї. Це включає:

- співпрацю з митними органами для моніторингу товарних потоків на державних кордонах;
- використання аналітичних систем для відстеження великих партій зброї, яка може переміщатися між країнами;
- проведення рейдів у прикордонних районах та зонах ризику, де можуть діяти контрабандисти;

3. Впровадження агентури.

Одним із ефективних методів виявлення незаконних схем постачання зброї є робота з інформаторами та впровадження агентури в злочинні угруповання. Ці заходи дозволяють:

- відслідковувати та ідентифікувати ключових учасників угруповань, які займаються незаконним обігом зброї;
- розкривати мережі постачання, що часто мають міжнародні зв'язки;
- виявляти шляхи транспортування та місця зберігання зброї, що використовується для незаконних операцій;

4. Використання сучасних технічних засобів.

Важливу роль в успіху оперативно-розшукової діяльності відіграють новітні технології, а саме:

- *аналітичні платформи* для відстеження зброї: поліція використовує бази даних для відстеження серійних номерів зброї, що може бути вилучена або викрадена;
- *системи відеоспостереження та безпілотники* для контролю за діями підозрюваних осіб та виявлення місць зберігання зброї;
- *електронні розвідсистеми* для прослуховування комунікацій між злочинцями, що дозволяє вчасно виявляти спроби контрабанди або продажу зброї;
- *аналіз великих даних* для виявлення закономірностей у пересуванні осіб та вантажів, пов'язаних зі зброєю.

5. *спеціальні операції та рейди*. Оперативні групи Національної поліції регулярно проводять рейди на складах, в приватних домоволодіннях та підпільних майстернях, де може зберігатися або вироблятися зброя. Ці операції часто супроводжуються:

- *затриманням підозрюваних*;
- *конфіскацією зброї та боєприпасів*;
- *розслідуванням джерел постачання і шляхів транспортування зброї на чорний ринок*.

Поліція стикається з низкою викликів, зокрема зростаючим

використанням зброї, що надходить із військових зон, на чорному ринку. Крім того, розширення мереж міжнародної контрабанди зброї ускладнює роботу поліції, що змушує активізувати міжнародне співробітництво.

Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції України зосереджена на постійному вдосконаленні методів боротьби з незаконним обігом зброї. Використання сучасних технологій, агентурних мереж та співпраця з іншими правоохоронними органами є ключовими чинниками у цій боротьбі.

Профілактичні заходи

Поліція також проводить профілактичні заходи з метою запобігання потрапляння зброї у незаконний обіг:

- кампанії щодо добровільної здачі зброї, що знаходиться у громадян незаконно;
- інформаційні кампанії для підвищення обізнаності громадян про відповідальність за незаконне володіння та торгівлю зброєю;
- посилений контроль за легальними власниками зброї, щоб запобігти можливості її перепродажу на чорному ринку.

Профілактичні заходи Національної поліції України є важливою складовою боротьби з незаконним обігом зброї. Вони спрямовані на попередження випадків незаконного володіння, зберігання та продажу зброї серед громадян.

Основні профілактичні заходи охоплюють кілька ключових напрямів:

1. Кампанії щодо добровільної здачі зброї.

Одним із найефективніших методів зменшення кількості незаконної зброї є організація кампаній із добровільної здачі. Ці заходи спрямовані на те, щоб громадяни, які володіють зброєю без відповідних дозволів або в незаконний спосіб, могли її здати до поліції без кримінальної відповідальності. Основні аспекти таких кампаній:

- мета: заохочення громадян до здачі зброї, вибухових речовин і боєприпасів, що перебувають у їхньому володінні без реєстрації;
- гарантії: особи, які добровільно здають зброю, звільняються від кримінальної відповідальності за її незаконне зберігання, що спонукає людей уникнути потенційних проблем із законом;
- результати: такі кампанії зазвичай проводяться регулярно і, згідно зі статистикою, дозволяють вилучати тисячі одиниць зброї, що потенційно могла бути використана в незаконний спосіб;

2. Інформаційні кампанії.

Підвищення обізнаності громадян є ключовим аспектом у запобіганні незаконному обігу зброї. Поліція проводить інформаційні

кампанії з метою:

- роз'яснення наслідків незаконного володіння та торгівлі зброєю. Під час таких заходів громадянам пояснюють юридичні ризики та кримінальну відповідальність, передбачену законом за незаконний обіг зброї;
- поширення інформації про процедури легальної реєстрації зброї, правила її зберігання та обігу. Це допомагає громадянам зрозуміти, як уникнути правопорушень, пов'язаних зі зброєю;
- залучення медіа для поширення повідомлень про небезпеку нелегальної зброї та відповідальність за її використання. Використання телевізійних програм, соціальних мереж та друкованих матеріалів дозволяє охопити широку аудиторію;

3. Посилений контроль за легальними власниками зброї.

Щоб запобігти потраплянню легальної зброї на чорний ринок, Національна поліція України здійснює ретельний контроль за тими, хто володіє зброєю на законних підставах:

- перевірки власників зброї: поліція проводить регулярні перевірки умов зберігання зброї у легальних власників. Це дозволяє переконатися, що зброя зберігається у відповідних місцях та у належний спосіб;
- контроль за перепродажем: важливим завданням є запобігання незаконній передачі зброї від легальних власників до злочинних структур або на чорний ринок. Поліція здійснює моніторинг будь-яких транзакцій із продажу зброї, аби переконатися, що вони відповідають законодавству;
- актуалізація реєстрів: Ведення і постійне оновлення електронних реєстрів легальної зброї дозволяє поліції швидко реагувати на спроби незаконного перепродажу чи передачі зброї іншим особам;

4. Співпраця з громадськими організаціями та владою.

Поліція співпрацює з місцевими органами влади та громадськими організаціями для проведення заходів, спрямованих на запобігання незаконному обігу зброї. Спільна робота дозволяє підвищити ефективність профілактичних заходів завдяки участі громад у заходах безпеки, а також розширити охоплення населення інформаційними кампаніями;

5. Освітні програми для молоді.

Особливий акцент робиться на просвітницьких заходах серед молоді, спрямованих на формування культури безпечного поводження зі зброєю. Це важливо для попередження випадків незаконного обігу зброї серед молодих людей, особливо в зонах підвищеного ризику.

Профілактичні заходи є невід'ємною частиною комплексної

стратегії боротьби з незаконним обігом зброї. Кампанії щодо добровільної здачі зброї, інформаційна робота з населенням, контроль за легальними власниками зброї та активна співпраця з громадою допомагають знизити ризики потрапляння зброї в руки злочинців і сприяють підвищенню рівня безпеки в країні в цілому.

Боротьба з нелегальним виробництвом

Поліція веде розслідування щодо виявлення незаконних майстерень і підпільних підприємств, що займаються виготовленням зброї або її переробкою. Часто такі підпільні виробництва розташовані у віддалених або малонаселених регіонах, що ускладнює їх виявлення.

Боротьба з нелегальним виробництвом зброї є одним із пріоритетних напрямів роботи Національної поліції України. Незаконні майстерні та підпільні підприємства, що займаються виготовленням або переробкою зброї, становлять серйозну загрозу для безпеки країни. Поліція застосовує низку оперативних заходів для виявлення таких об'єктів, їх ліквідації та притягнення винних до відповідальності.

Основні напрями діяльності у боротьбі з нелегальним виробництвом зброї:

1. Розслідування та оперативно-розшукова діяльність.

Поліція проводить масштабні розслідування для виявлення та ліквідації підпільних майстерень і заводів. Ця діяльність охоплює:

- оперативне відстеження підозрюваних осіб, які можуть бути залучені до виготовлення або модифікації зброї;
- використання агентури для отримання внутрішньої інформації про місцезнаходження майстерень і схеми їхньої роботи. Часто поліція співпрацює з інформаторами, які можуть надати дані про місця нелегального виробництва або зберігання зброї;
- моніторинг спеціалізованих ринків і онлайн-платформ, через які можуть відбуватися продажі нелегально виготовленої або переробленої зброї;

2. Виявлення та ліквідація підпільних майстерень.

Підпільні майстерні для виготовлення та переробки зброї часто розташовані у віддалених або малонаселених регіонах, що ускладнює їх виявлення. Поліція:

- проводить спецоперації у віддалених сільських районах і на покинутих промислових об'єктах, де можуть розташовуватися такі майстерні;
- аналізує логістичні ланцюги для виявлення підозрілих вантажів і поставок матеріалів, що можуть бути використані для виготовлення зброї (наприклад, металевих деталей, верстатів);

- використовує технічні засоби для виявлення майстерень, як-от дрони та системи тепловізійного контролю, що дозволяє відстежувати діяльність у важкодоступних місцевостях;

3. Аналіз вилученої зброї.

Одним із ключових аспектів боротьби з нелегальним виробництвом зброї є аналіз вилучених зразків зброї. Це дозволяє:

- встановити походження зброї, визначити, чи була вона виготовлена на підпільному підприємстві і, якщо є можливість, виявити ланцюги постачання та виготовлення;
- ідентифікувати модифіковану зброю, що була перероблена або змінена для підвищення її потужності або незаконного використання;
- співвіднести зразки зброї з іншими вилученими екземплярами для виявлення загальної схеми або виробничої бази;

4. Посилення контролю за законними виробниками та ринком деталей.

Щоб запобігти нелегальному виготовленню зброї, поліція також контролює ринок продажу зброї та деталей до неї. Це передбачає:

- моніторинг продажу комплектуючих, що можуть використовуватися для створення або переробки зброї. Наприклад, частини для зброї, такі як стволи або затвори, можуть бути незаконно використані для складання зброї;
- контроль за діяльністю легальних майстерень із ремонту або модифікації зброї, щоб запобігти їх залученню до незаконного виробництва;

5. Міжнародна співпраця.

У випадках, коли нелегальне виробництво зброї має міжнародні зв'язки, поліція активно співпрацює з:

- Інтерполом і Європолом для виявлення та нейтралізації транснаціональних каналів постачання зброї та компонентів для її виготовлення;
- міжнародними експертними групами для обміну інформацією про схеми виробництва та контрабанди зброї. Це дозволяє координувати дії для боротьби з поширенням нелегальної зброї на глобальному рівні;

6. Профілактичні заходи та законодавчі ініціативи.

Важливу роль у запобіганні нелегальному виробництву зброї відіграють профілактичні заходи:

- розробка та впровадження законодавчих ініціатив, спрямованих на посилення відповідальності за незаконне виробництво зброї та її складових частин;
- регулярні перевірки легальних виробників і продавців зброї для

запобігання можливим порушенням або сприянню незаконним схемам.

Боротьба з нелегальним виробництвом зброї є важливою складовою діяльності Національної поліції України. Виявлення та ліквідація підпільних майстерень, розслідування джерел постачання компонентів зброї, а також використання сучасних технологій дозволяють ефективно протидіяти цій загрозі. Активна міжнародна співпраця допомагає зупиняти міжнародні схеми виготовлення та транспортування нелегальної зброї.

Аналіз даних та кримінальна аналітика

Національна поліція активно використовує аналітичні методи для аналізу даних, пов'язаних із незаконним обігом зброї. Це дозволяє:

- визначити основні тенденції в контрабанді та незаконному розповсюдженні зброї;
- виявити нові методи, що використовують злочинці для обігу зброї;
- оперативніше реагувати на загрози.

Аналіз даних та кримінальна аналітика відіграють важливу роль у діяльності Національної поліції України щодо боротьби з незаконним обігом зброї. Використання сучасних аналітичних інструментів і методів дозволяє не лише краще розуміти загальні тенденції у цій сфері, але й оперативніше реагувати на нові загрози. Ось ключові аспекти цієї діяльності:

Основні напрями аналізу даних та кримінальної аналітики:

1. Визначення тенденцій у контрабанді та незаконному розповсюдженні зброї.

Національна поліція збирає та аналізує великі обсяги даних про випадки вилучення зброї, маршрути її постачання, джерела походження та канали збуту. Це дозволяє:

- виявляти географічні точки з найбільшою концентрацією випадків контрабанди зброї або її незаконного обігу, що допомагає планувати подальші заходи;
- аналізувати типи зброї, яка найчастіше виявляється в незаконному обігу. Наприклад, поліція може помітити зростання кількості певних типів зброї або боєприпасів, що може вказувати на конкретні джерела постачання;
- стежити за змінами у маршрутах контрабанди, що можуть змінюватися залежно від операцій поліції, міжнародної ситуації або інших чинників;

2. Виявлення нових методів обігу зброї.

Завдяки аналізу даних поліція може ідентифікувати нові схеми та методи, котрі використовують злочинні угруповання для незаконного

обігу зброї, як-от:

- транспортування зброї через непередбачувані або маловідомі маршрути, зокрема з використанням нових засобів транспорту (наприклад, безпілотників або підпільних тунелів);
- модифікація зброї на місці, коли легально куплені компоненти зброї перетворюються на бойову зброю або змінюється її функціональність для нелегального використання;
- використання інтернет-платформ та криптовалют для нелегальної торгівлі зброєю. Поліція відслідковує продаж зброї на «темному вебі» (dark web) та здійснює аналітичну роботу з ідентифікації осіб, які беруть участь у таких операціях;

3. Оперативне реагування на загрози.

Аналітичні інструменти дозволяють поліції швидко виявляти нові загрози та оперативно реагувати на них. З-поміж них слід назвати:

- системи раннього попередження. Завдяки аналізу даних із різних джерел (звіти про затримання, дані митниць, результати розслідувань) поліція може виявити зростання активності певних злочинних угруповань або появу нових каналів постачання зброї;
- прогнозування ризиків. Аналітика дозволяє прогнозувати, які регіони чи угруповання можуть стати наступними об'єктами для поширення зброї. Це допомагає поліції готуватися до потенційних загроз заздалегідь і посилювати контроль у критичних зонах;
- точкові операції. Завдяки точному аналізу даних поліція може зосереджувати свої ресурси на найбільш важливих випадках, де ризик незаконного обігу зброї є найвищим, та проводити точкові операції з виявлення й нейтралізації цих загроз;

4. Використання сучасних технологій для аналізу даних.

Для ефективного аналізу інформації Національна поліція використовує різноманітні технологічні рішення:

- системи обробки великих даних (Big Data) для обробки величезних масивів інформації про переміщення зброї, фінансові операції та комунікації між підозрюваними;
- інструменти штучного інтелекту для виявлення складних моделей та взаємозв'язків між подіями, що можуть вказувати на нелегальну діяльність;
- бази даних Інтерполу та Європолу для порівняння з міжнародними випадками незаконного обігу зброї та визначення глобальних тенденцій;

5. Співпраця з іншими правоохоронними органами та аналітичними структурами.

Ефективний аналіз даних вимагає тісної співпраці з іншими

національними та міжнародними структурами:

- спільні аналітичні центри. Поліція співпрацює з прикордонними службами, митницею та міжнародними організаціями (Інтерполом, Європол) для обміну даними та координації аналітичної роботи;

- аналітичні платформи. Спільні міжнародні аналітичні платформи дозволяють відслідковувати глобальні потоки нелегальної зброї та оперативно реагувати на нові загрози.

Аналітика даних є потужним інструментом у боротьбі з незаконним обігом зброї. Використання сучасних технологій, таких як обробка великих даних та штучний інтелект, дозволяє Національній поліції України ефективніше відстежувати тенденції, виявляти нові схеми та методи злочинної діяльності і оперативно реагувати на загрози. Співпраця з міжнародними структурами також відіграє важливу роль у цьому процесі.

Воєнний конфлікт і постачання зброї

Важливим чинником, що впливає на незаконний обіг зброї, є воєнний конфлікт в Україні. Значна частина зброї, що нелегально циркулює в країні, потрапляє із зон бойових дій. Поліція спільно з військовими та прикордонниками працює над запобіганням переміщенню зброї із зони бойових дій.

Воєнний конфлікт в Україні суттєво впливає на ситуацію з незаконним обігом зброї в країні. Військові дії, що тривають із 2014 р., призвели до значного збільшення кількості зброї в регіонах, наближених до зони бойових дій, що створює серйозні виклики для правоохоронних органів, зокрема Національної поліції. Значна частина зброї, що перебуває у незаконному обігу, надходить із військових зон і може використовуватися для кримінальної діяльності в інших частинах країни.

Основні аспекти впливу воєнного конфлікту на постачання зброї та боротьбу з її незаконним обігом:

1. Походження зброї з військових зон.

Воєнні дії створили можливості для того, щоб велика кількість зброї потрапила в незаконний обіг. Із-поміж джерел цієї зброї:

- зброя з поля бою. Вогнепальна зброя, вибухівка та боєприпаси можуть залишатися на полі бою після боїв або бути викраденими звідти;

- військові склади. У деяких випадках нелегальну зброю можна отримати шляхом пограбування військових складів, де зберігається військове обладнання;

- перепродаж або передача зброї. Частина зброї може нелегально продаватися або передаватися від військових до цивільних або

кримінальних груп;

2. Незаконне ввезення зброї на територію України із зони конфлікту.

Один із найбільших викликів для Національної поліції України та прикордонних служб – це запобігання незаконному ввезенню зброї на територію України з районів бойових дій. Злочинні угруповання можуть використовувати різні методи для транспортування зброї, як-от:

- використання прихованих шляхів для переміщення зброї через непідконтрольні уряду території або вздовж лінії фронту;
- контрабанда через міжнародні кордони. Частина зброї може перетинати кордони України і потрапляти на чорний ринок в інших країнах, що вимагає активної співпраці з правоохоронними органами інших держав;

3. Спільна робота поліції, військових та прикордонників.

Для ефективної боротьби з переміщенням зброї із зони конфлікту Національна поліція України співпрацює з іншими державними структурами:

- військовими. Взаємодія з підрозділами Збройних Сил України, що дислокуються в зоні бойових дій, дозволяє контролювати переміщення зброї та запобігати її поширенню за межі конфліктної зони;
- прикордонною службою. Прикордонники відіграють ключову роль у запобіганні контрабанди зброї через державні кордони, особливо на кордонах із тимчасово окупованими територіями;
- Службою безпеки України. Координація з СБУ сприяє розкриттю злочинних схем постачання зброї і виявленню осіб, які беруть участь у її транспортуванні та перепродажу;

4. Запобігання поширенню зброї у мирні регіони.

Важливим завданням є зупинити потік зброї із зони конфлікту до мирних регіонів України. Поліція здійснює низку заходів для цього:

- перевірки транспортних засобів на блокпостах. На дорогах, що ведуть із зони бойових дій, встановлені блокпости, де поліція разом із військовими перевіряє транспортні засоби на предмет наявності зброї;
- рейди та операції на прифронтових територіях. Поліція проводить спецоперації у населених пунктах, що розташовані поблизу лінії фронту, для виявлення і вилучення незаконної зброї;

5. Аналіз джерел зброї та маршрутів незаконного ввезення зброї на територію України.

Завдяки аналітичній роботі поліція може відстежувати тенденції і шляхи, якими зброя переміщується із зони бойових дій до інших регіонів. Аналіз даних дозволяє:

- визначати найбільш активні канали постачання зброї та відповідні кримінальні угруповання, що займаються її транспортуванням;

- прогнозувати майбутні ризики з урахуванням розвитку військової ситуації та економічних умов, що можуть впливати на активність чорного ринку зброї;

6. Посилення законодавчих заходів.

Для ефективної боротьби з постачанням зброї із зони конфлікту поліція та уряд розробляють і вдосконалюють законодавчі механізми з метою:

- посилення покарань за незаконне ввезення або вивезення зброї. Вносяться зміни до законодавства, що передбачають суворіші санкції для осіб, які займаються незаконним переміщенням зброї;

- покращення контролю за обігом зброї у прифронтових регіонах. Запроваджуються нові правила щодо реєстрації та контролю за зберіганням зброї у мирних населених пунктах, що знаходяться поблизу зони бойових дій.

Воєнний конфлікт в Україні є суттєвим чинником, що впливає на незаконний обіг зброї в країні. Національна поліція України спільно з військовими та прикордонними службами здійснює комплекс заходів задля запобігання переміщенню зброї із зони бойових дій до мирних регіонів та інших країн. Системний підхід до контролю за обігом зброї, аналітична робота та міжнародна співпраця є ключовими складовими зусиль щодо стабілізації ситуації та зменшення кількості нелегальної зброї в обігу.

Діяльність Національної поліції України щодо стабілізації незаконного обігу зброї є багатовекторною та включає правову, оперативну і профілактичну роботу. Важливими аспектами залишаються співпраця з міжнародними організаціями, впровадження сучасних технологій та активна робота в регіонах, що найбільше постраждали від конфлікту.

2. МЕТОДИ ЗАОХОЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ДО ЗДАЧІ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ

Важливо вже зараз, під час дії правового режиму воєнного стану, відпрацювати механізми зменшення кількості вогнепальної зброї на руках у населення України. Розглянемо більш детально заходи стимулювання та заохочення населення до здачі вогнепальної зброї у воєнний та повоєнний періоди, котрі можуть застосовувати органи та підрозділи Національної поліції України.

Аналіз нормативно-правової основи обігу вогнепальної зброї в Україні, міжнародного досвіду у цій сфері, наукових напрацювань вчених, результатів практичної діяльності відділів контролю за обігом зброї територіальних управлінь Національної поліції України, служб дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади дозволяє виділити такі заходи стимулювання населення до здачі вогнепальної зброї у воєнний та повоєнний періоди: звільнення від кримінальної відповідальності; проведення акцій добровільної здачі зброї; грошове заохочення здачі вогнепальної зброї; заохочення повідомлень про наявність незаконної вогнепальної зброї; роз'яснювальна робота про неприпустимість зберігання незареєстрованої вогнепальної зброї, відповідальність за такі дії, можливість звільнення від відповідальності у разі добровільної здачі зброї; легалізація цивільної зброї. Проаналізуємо кожен із них.

Скасування відповідальності у випадках добровільної здачі зброї, бойових припасів, вибухових речовин або пристроїв відбулося на законодавчому рівні після початку повномасштабного вторгнення рф на територію України¹⁵. Ця норма спростила процедуру звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї без передбаченого законом дозволу. За попередньої редакції Кримінального кодексу України таке рішення належало компетенції судів і передбачало необхідність дотримання процедури доказування вини особи у вчиненні кримінального правопорушення, адже воно могло бути застосоване лише до особи, яка набула статусу підозрюваної. З огляду на умови дії воєнного стану та післявоєнного періоду цілком виправданим та доречним було надати компетенцію щодо вирішення питання про

¹⁵ Про внесення зміни до статті 263 Кримінального кодексу України щодо скасування відповідальності у випадках добровільної здачі зброї, бойових припасів, вибухових речовин або пристроїв: Закон України від 24.03.2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2150-20#Text>.

звільнення від відповідальності у випадках добровільної здачі вогнепальної зброї уповноваженим підрозділам Національної поліції України. За таких нормативно встановлених положень українська громада не боїтиметься відповідальності та тривалого періоду звільнення від відповідальності, а буде налаштована на правомірну поведінку та вчинення законних дій зі зброєю, що опинилася у людини без отримання дозволу внаслідок будь-яких обставин, що є актуальним у період дії воєнного стану та післявоєнний період.

Слід також наголосити на думці Верховного Суду, що була висловлена у жовтні 2023 року. Зокрема, добровільна здача означає, що особа має реальну можливість та усвідомлює, що й надалі безперешкодно може зберігати предмети цього злочину, проте за власним бажанням (незалежно від причин та мотивів) здає їх органу влади¹⁶. Якщо засуджений повідомив орган досудового розслідування про факт зберігання зброї і боєприпасів тоді, коли усвідомив неможливість і надалі безперешкодно їх зберігати, оскільки вони неминуче будуть виявлені під час слідчої дії, то в такому разі він має нести кримінальну відповідальність за придбання та зберігання вогнепальної зброї і бойових припасів без передбаченого законом дозволу (ч. 1 ст. 263 КК України). Видача зброї та боєприпасів за таких умов не містить підстав для застосування ч. 3 ст. 263 КК України, яка передбачає, що особа, яка добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої, не підлягає кримінальній відповідальності за вчинення дій, передбачених ч. 1 або ч. 2 ст. 263 КК України¹⁷.

Тісно пов'язане із цим заходом проведення органами та підрозділами Національної поліції України акцій добровільної здачі зброї. Такий захід є традиційним у діяльності як української поліції, так і поліції зарубіжних держав.

Наприклад, поліція острова Мен запроваджує програму «Здача», що має на меті заохочувати громадян здавати будь-яку неліцензійну або небажану вогнепальну зброю, боєприпаси чи будь-яку іншу зброю до поліцейської ділянки (незаконне зберігання зброї та боєприпасів; імітація вогнепальної та пневматичної зброї, арбалети; будь-яка небажана легальна вогнепальна зброя чи боєприпаси; будь-яка інша форма зброї, що вважатиметься незаконною, як-от: кастети, електрошокові пристрої, ножі, мечі, мачете, отруйні гази/балончики

¹⁶ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 756/15397/19 від 11.10.2023 р. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114292175>.

¹⁷ Там само.

тощо)¹⁸. Поліція Тасманії також заохочує всіх, хто має незаконну або небажану вогнепальну зброю, здати її під час майбутньої амністії мобільної вогнепальної зброї, що проводиться на території усього штату¹⁹.

Управління поліції Монако так само проводить акції зі здачі зброї у спрощеному порядку. Зброя, що знаходиться в незаконному володінні в країні, іноді набувається в результаті спадкування або її просто знаходять і зберігають, найчастіше без знання законності володіння цією зброєю. Ця зброя, що часто зберігається без особливої обережності або про яку навіть забувають, створює ризик побутових нещасних випадків (зокрема за участю дітей) і, якщо її викрадуть під час крадіжки, може бути використана в злочинних мережах. Згадані акції дозволяють сумлінним власникам такої зброї легко її утилізувати²⁰.

Уряд Співдружності Домініки також запроваджує амністію щодо вогнепальної зброї та боєприпасів, що має на меті заохочувати осіб, які володіють незаконною зброєю чи боєприпасами, здавати їх, не побоюючись юридичних наслідків. Такі заходи спрямовані на тих, хто знає, що вони володіють незаконною зброєю чи боєприпасами, і тих, хто, можливо, є невинним зберігачем зброї чи боєприпасів і, можливо, навіть не впевнений щодо її правового статусу, але надто наляканий, щоб щось із цим зробити. Тобто ініціатива має державний масштаб та вважається більш ефективним методом боротьби зі злочинами з використанням вогнепальної зброї, ніж інші²¹.

Крім того, держави, на території яких відбуваються збройні конфлікти, також долучаються до подібної ініціативи. Наприклад, Сербська влада оголосила місячну амністію для громадян, які можуть здати незареєстровану зброю або отримати тюремне ув'язнення, в межах боротьби зі зброєю після двох масових розстрілів у травні

¹⁸ Firearms and Weapons Surrender. *Isle of Man Constabulary*. URL : <https://www.iompolice.im/report-it/firearms-and-weapons-surrender/>.

¹⁹ Police encourage people to surrender firearms at mobile amnesty across state. *Tasmania Police*. URL : <https://www.police.tas.gov.au/news-events/media-releases/police-encourage-people-to-surrender-firearms-at-mobile-amnesty-across-state/>.

²⁰ National simplified weapons surrender scheme – 25/03/2024 to 05/04/2024. *Principality of Monaco*. URL : <https://en.gouv.mc/Policy-Practice/Security/News/National-simplified-weapons-surrender-scheme-25-03-2024-to-05-04-2024>.

²¹ Government announces one month gun amnesty to surrender illegal firearms and ammunition. *Dominica News Online*. URL : <https://dominicanewsonline.com/news/homepage/news/government-announces-one-month-gun-amnesty-to-surrender-illegal-firearms-and-ammunition/>.

2023 р., в результаті яких загинуло 17 людей, багато з яких діти.²² Уряди африканських держав теж заохочують здачу нелегальної зброї. Так, у 2017 р. було започатковано ініціативу «Місяць амністії в Африці» з метою заохочення людей здавати нелегальну зброю та створити умови для розвитку в найбідніших країнах. У 2020 р. вже сім африканських країн експериментували з цією ініціативою, що триває і дотепер, оскільки більшість нелегальних носіїв зброї, які є цивільними, все ще не бажають здавати свою зброю через незнання або страх.²³

Відповідно до планів робіт Національної поліції України на території обслуговування регулярно проводяться акції добровільної здачі вогнепальної нарізної, гладкоствольної, газової, холодної зброї, пристроїв для відстрілу гумових куль, боєприпасів, вибухових матеріалів. Під час проведення таких заходів територіальні підрозділи поліції приймають від організацій, громадян зброю, боєприпаси, вибухові речовини, що зберігалися без відповідних на це дозволів. Особи, які добровільно здали в підрозділи поліції незаконно збережену зброю, боєприпаси, вибухові речовини, під кримінальну відповідальність не підпадають. Крім цього, таким громадянам може виплачуватися грошова компенсація відповідно до розцінок, прийнятих громадою.

Відповідно, грошове заохочення громадян до здачі вогнепальної зброї відбувається паралельно із запроваджуваними заходами. На загальнодержавному рівні виплата грошової компенсації не встановлена, однак, на наш погляд, такі нормативно встановлені компенсації спростили б процедуру та більше спонукали громадян до вчинення вказаних дій. Водночас, із метою зменшення негативних наслідків збройної агресії російської федерації проти України та зниження бойового потенціалу ворога, запровадження стимулюючих заходів для припинення воєнних (бойових) дій, у квітні 2022 р. Верховна Рада України встановила на законодавчому рівні розміри винагороди військовослужбовцям збройних сил, інших силових структур російської федерації за добровільно передану Збройним Силам України придатну для застосування бойову техніку держави-агресора²⁴.

²² Serbian gun amnesty collects 13,500 weapons, including rocket launchers. *Euronews*. URL : <https://www.euronews.com/2023/05/14/serbian-gun-amnesty-collects-13500-weapons-including-rocket-launchers>.

²³ African Governments Encourage Surrender of Illegal Weapons. *VOA*. URL : https://www.voanews.com/a/africa_african-governments-encourage-surrender-illegal-weapons/6197368.html.

²⁴ Про встановлення винагороди за добровільно передану Збройним Силам України придатну для застосування бойову техніку держави-агресора : Закон України від 01.04.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2172-20#Text>.

Тобто законодавство України неоднозначне у цьому питанні, а нормативно встановлені розміри винагороди для громадян України не набули дотепер загальнодержавного характеру, а передані для вирішення місцевим громадам.

За кордоном також існує практика надання компенсації особам, які добровільно здали вогнепальну зброю, за рішенням місцевих органів поліції. Наприклад, Департамент поліції Нью-Йорка (США) успішно реалізує програму «Готівка за зброю», що є частиною поточних зусиль із заохочення громадян, які мають зброю, здавати її анонімно²⁵.

Так само дискусійним та невирішеним на нормативному рівні в Україні залишається питання заохочення повідомлень про наявність незаконної вогнепальної зброї в іншій особі. Реалізація механізму застосування такого заходу сприятиме роззброєнню держави, особливо в повоєнний період, однак вивчення сучасної практики використання його в світі не видається можливим.

Щодо порядку добровільної здачі вогнепальної зброї в Україні варто наголосити, що громадяни, які зберігали або знайшли вогнепальну зброю, боєприпаси, вибухові речовини, звертаються в територіальні підрозділи поліції із заявою про добровільну здачу вищевказаних предметів. Після добровільної здачі вогнепальної зброї громадянин отримує квитанцію про її прийом поліцією, підписану посадовою особою і скріплену печаткою. Вогнепальну зброю буде перевірено за обліками Національної поліції України щодо її причетності до скоєння злочинів або приналежності, її технічний стан.

Слушною вважаємо думку про те, що основним і найбільш ефективним методом заохочення населення до здачі зброї є її викуп державою (за рахунок міжнародних донорів). Схема має бути досить простою: надав зброю отримав кошти (далі підрозділи Національної поліції України будуть встановлювати її походження, проводити дослідження тощо). Запорукою успіху викупу зброї буде те, що кошти, які отримує особа за здану зброю, будуть не нижче комерційних.

Зброя, що підлягає реєстрації в поліції (мисливська нарізна, гладкоствольна, газова, пристрої для відстрілу гумових куль), після перевірки та за відсутності даних про причетність до злочинів може бути зареєстрована на громадянина України відповідно до чинного законодавства. Для чого необхідно звернутися з заявою в територіальні відділення поліції та мати при собі необхідні документи (паспорт, медичні довідки, фото та ін.).

Традиційно надається строк у місяць для реалізації таких заходів

²⁵ Cash for Guns Program. NYC311. URL: <https://portal311.nyc.gov/article/?kanumber=KA-01306>.

як в Україні, так і за кордоном. Результативність застосування вказаних заходів підтверджена досвідом Національної поліції України та поліції зарубіжних держав, зокрема тих, що перебувають у стані війни.

Не менш важливою є роз'яснювальна робота про неприпустимість зберігання незареєстрованої вогнепальної зброї, відповідальність за такі дії, можливість звільнення від відповідальності у разі добровільної здачі зброї. Інформаційна політика, правова культура є невід'ємними складовими стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї. С. Миронюк також наголошує на необхідності здійснення інформаційної роботи, пов'язаної з обізнаністю громадян щодо правил, умов та порядку застосування й використання такої зброї; забезпеченням навчання майбутніх власників цієї зброї правил її зберігання, перевезення, застосування та використання з відповідною видачою дозвільних документів та підвищення їхньої майстерності²⁶.

Існує думка, що за будь-яких умов стимулювання здачі зброї все одно десятки тисяч одиниць залишаться на руках. Щоб унеможливити тіньовий обіг цієї зброї, у світі точаться дискусії з приводу запровадження механізмів її легалізації. Повномасштабне вторгнення РФ на територію України активізувало дискусію щодо надання цивільним особам права на вільне володіння вогнепальною зброєю. Така тенденція є зрозумілою з огляду на те, що під час збройного конфлікту потреба в самозахисті стає особливо гострою. Водночас тема легалізації зброї обговорюється з часів проголошення незалежності. Спробою врегулювати питання обігу України є низка законопроектів, зокрема: «Про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї»²⁷, «Про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю»²⁸, «Про право на цивільну вогнепальну зброю»²⁹ та ін. Однак проблема залишається невирішеною. Незважаючи на вибір проєвропейського напрямку, Україна наразі є чи не єдиною країною в Європі, яка не має спеціального закону про зброю. Уникнення правового регулювання цього питання створює потенційну загрозу

²⁶ Миронюк С. А., Кобрусєва Є. А. Перспективи запровадження обігу цивільної вогнепальної зброї в Україні та нові виклики для поліції у цій сфері. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 344-347. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/80>.

²⁷ Проект Закону про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї від 06.11.2020 р. № 4335. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/352921>.

²⁸ Проект Закону про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю від 13.07.2021. № 5708-1. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72481.

²⁹ Проект Закону про право на цивільну вогнепальну зброю від 25.06.2021 № 5708. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27190>.

збільшення кількості нелегальної зброї у населення. Цікавою в цьому аспекті є практика реалізації відповідних правових норм в окремих державах Європи³⁰.

Так, актуальним для України є досвід Хорватії, яка у на початку ХХІ ст. стикнулася зі значною проблемою контрабанди вогнепальної зброї через військові конфлікти в регіоні. Закон Хорватії «Про зброю» посилює правила володіння та носіння вогнепальної зброї у відповідь на зростання злочинності, пов'язаної зі зброєю. Цей закон має на меті покращити публічну безпеку шляхом обмеження доступу до вогнепальної зброї для осіб із історією насильства або психічних захворювань³¹. Порушення хорватських законів про зброю може призвести до великих штрафів, ув'язнення та конфіскації вогнепальної зброї. Вкрай важливо дотримуватися законів країни, щоб уникнути серйозних наслідків. Уряд Хорватії запроваджував як радикальні заходи щодо повної заборони обігу зброї в державі (2007 р.), так і більш лояльні, як-от впровадження програми амністії, спрямованої на боротьбу з високим рівнем незаконного володіння вогнепальною зброєю серед цивільного населення.

Досвід Естонії, навпаки, є достатньо ліберальним щодо правил приватного володіння зброєю, адже законодавство хоча і відповідає вимогам Європейського Союзу, однак спрямоване на переважне застосування превентивних заходів, що гарантують безпеку цивільного населення при поводженні зі зброєю, – встановлено вимоги до її зберігання, запроваджено жорсткі перевірки навичок, діє обов'язковий облік зброї³².

Радикальною видається позиція Чехії, згідно із законодавством якої дозволено самозахист із застосуванням зброї, відповідно конституційно закріплено право захищати своє життя або життя іншої людини, навіть із застосуванням зброї, що гарантується на умовах, встановлених законом³³. Водночас факт права мати зброю для самозахисту не тотожний необмеженій можливості її використання; використовувати зброю дозволено лише у разі крайньої необхідності.

Право громадянам носити зброю також надано в Швейцарії, згідно

³⁰ Legalisation of firearms: international experience. *Agency for Legislative Initiatives*. URL : <https://parlament.org.ua/en/2023/03/21/strong-legalisation-of-firearms-international-experience-strong/>.

³¹ Weapons Law. *SEESAC*. URL : <https://www.seesac.org/f/img/File/Res/National-Arms-Laws/Croatia-92.pdf>.

³² Weapons Act. *Riigi Teataja*. URL : <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/504122014001/consolide>.

³³ Zákon č. 90/2024 Sb. Zákon o zbraních a střelivu. *Zákony pro lidi*. URL : https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2024-90/zneni-20260101#p151_p151-1-1.

із законодавством якої особа навіть може відкрито носити зброю за наявності відповідного дозволу на це³⁴. Такі дозволи на володіння, носіння, застосування зброї надають органи поліції, які вивчають особу, її біографію, здійснюють огляд зброї, вивчають підстави для надання дозволу тощо.

Отже, єдиного підходу до вироблення правових засад обігу вогнепальної зброї немає навіть у Європейському Союзі. Однак наявність належного правового регулювання обігу зброї в цілому є обов'язковою для ефективної реалізації державної стратегії легалізації вогнепальної зброї. Саме легалізація вогнепальної зброї в Україні може стати одним із заходів сприяння стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї. Так, Д. Санакоєв акцентує на важливості впровадження нормативно-правового регулювання обігу цивільної зброї, що встановить баланс між обмеженнями використання зброї цивільними та можливістю законного володіння зброєю³⁵.

³⁴ Owning a weapon in Switzerland. *ch.ch*. URL : <https://www.ch.ch/en/safety-and-justice/owning-a-weapon-in-switzerland/#>.

³⁵ Санакоєв Д. Нормативно-правові аспекти врегулювання обігу зброї в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. Спец. вип. № 2. С. 224-230.

3. ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ СТАБІЛІЗАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВОЄННОГО РОЗЗБРОЄННЯ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ

З-поміж цілей державної політики у сфері контролю обігу зброї виділяють:

- встановлення державного контролю за обігом зброї;
- сприяння додержання законодавства про обіг зброї;
- превентивні заходи із запобігання потрапляння зброї у незаконний обіг;
- встановлення правил обігу зброї, виготовленої законно;
- ідентифікація зброї, що знаходиться в незаконному обігу;
- ліквідація зброї, що знаходиться в незаконному обігу;
- встановлення та притягнення до юридичної відповідальності за порушення законодавства та винних у незаконному обігу зброї;
- розвиток міжнародного співробітництва у сфері контролю за обігом зброї³⁶.

Наразі здійснюються великі поставки зброї в Україну, і є загроза потрапляння цієї зброї до незаконного обігу, що, у свою чергу, потребує ефективних методів запобігання з метою уникнення можливості використання застосовуваних поліцейськими заходів як елемента пропаганди для зменшення рівня довіри до владних органів, що негативно може позначитися на подальшому рівні допомоги Україні. Проте може відбуватися і навмисна стимуляція незаконного обігу зброї, постачання та забезпечення незаконною зброєю як елемент гібридної війни з боку РФ, отже, важливими є ідентифікація нелегальної зброї та її ліквідація.

Відповідно, слід звернути увагу на огляд перспективних інструментів стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї та реалізації повоєнного роззброєння цивільного населення, що передбачають не лише види діяльності поліцейських, а й конкретні заходи для їх реалізації.

Виплата грошової винагороди за добровільно здану зброю. Наразі, згідно з Порядком виплати винагороди військовослужбовцям Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту за створення безпечних умов виконання бойових завдань та збереження життя і здоров'я під час участі в заходах із забезпечення національної безпеки і

³⁶ Шиць О. Незаконний обіг зброї як загроза національній безпеці. Цілі державної політики в сфері контролю за обігом зброї, повноваження державних органів в цій сфері. URL : <https://censs.org/nezakonnyy-obih-zbroyi-yak-zahroza-natsionalniy-bezpetsi/>.

оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, затвердженим наказом Міністерства оборони України від 18.09.2020 № 340 ³⁷, здійснюється виплата винагороди за знищення (захоплення) техніки. Так, військовослужбовцям виплачується винагорода у розмірі від 12 180 до 243 600 грн залежно від виду техніки. Рішення про визнання техніки такою, що знищена (захоплена), приймається на підставі не менше трьох документів. Далі робиться висновок про знищення (захоплення) техніки противника, що оформлюється розпорядчим документом (наказом) керівника угруповання військ (сил).

Підтвердженням знищення (захоплення) техніки є:

- журнал бойових дій (журнал ведення оперативної обстановки);
- рапорт (донесення) командира підрозділу, групи (військової частини) за підпорядкованістю, який виконував (яка виконувала) завдання, в якому детально зазначаються обставини, місце (координати), дата, час, спосіб знищення, тип знищеної (захопленої) техніки, сума збільшення винагороди, що підлягає виплаті кожному військовослужбовцю, який брав участь у знищенні (захопленні) техніки;
- донесення (доповідь, рапорт) командирів суміжних (розвідувальних) підрозділів, які за результатами візуального спостереження підтверджують знищення техніки;
- дані фото- або відеофіксації, технічних засобів розвідки (спостереження), відеозапис відображення повітряної обстановки бойових машин протиповітряної оборони під час бойової роботи – щодо знищеної техніки;
- акт оприбуткування трофейного майна – щодо захопленої техніки.

Такий самий стимул може бути застосований і до цивільних осіб, які добровільно здали органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої. Нагальним є розробити механізм такого заохочення залежно від виду зданої зброї, затвердити його Постановою Кабінету Міністрів України та застосовувати на практиці, що відповідає світовим практикам. Звісно, доведення факту добровільної здачі зброї також має місце бути (фото, заява цивільної особи, рапорт поліцейського, інформація в Єдиній інформаційній системі МВС України).

Виплата такої винагороди може здійснюватися за допомогою

³⁷ Питання реалізації постанови Кабінету Міністрів України від 20.01.2016 № 18 : наказ Міністерства оборони України 18.09.2020 р. № 340. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0924-20#Text>.

актуального на сьогодні *проекту «Національний кешбек»* шляхом зарахування коштів на банківську картку «Національний кешбек». Тобто відповідна програма має забезпечити координацію інформації про осіб, які добровільно здали органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої, а також інформації банківських установ про їхні картки «Національний кешбек». У подальшому в автоматичному порядку має відбуватися розрахунок розміру винагороди та зарахування її на банківську картку.

Матеріальним стимулом також можуть стати *сертифікати на купівлю товарів* в різного виду спеціалізованих магазинах, які продають товари для полювання, туризму, рибальства, професійне спорядження тощо. Подарункові сертифікати – новий формат заохочення для людини будь-якого соціального статусу. Розмір сертифікату може залежати від виду та кількості добровільно зданої органам влади зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв. Обмежений термін дії надасть можливість використати сертифікат за призначенням. Для реалізації проекту можна на рівні центральних або територіальних підрозділів Національної поліції України укласти угоди про співпрацю з відповідними спеціалізованими магазинами.

Ще однією сучасною ініціативою є *система накопичення балів*. Бальна система для стимулювання осіб, які добровільно здали органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої, забезпечить не одноразовий, а постійний контакт громадянина з органами поліції. Бали можуть накопичуватися не лише за добровільно здану зброю, але й за надану поліцейським інформацію про вчинювані правопорушення, надання доказів у справі, фіксацію доказів у справі тощо. Тобто така програма може забезпечити взаємодію поліцейських та населення на постійній основі. Накопичені бали пропонується списувати за послуги, котрі надає Національна поліція України (надання дозволів на придбання, зберігання вогнепальної зброї та ін.).

Позитивною практикою є *звільнення від кримінальної відповідальності* у разі добровільної здачі особою зброї, бойових припасів, вибухових речовин або пристроїв. З 03 квітня 2022 р. скасовано відповідальність у разі добровільної здачі зброї, бойових припасів та вибухівки: Закон України «Про внесення змін до статті 263 Кримінального кодексу України щодо скасування відповідальності у випадках добровільної здачі зброї, бойових припасів, вибухових

речовин або пристроїв» набув чинності³⁸. Згідно з чинним законодавством особа не підлягає кримінальній відповідальності за вчинення дій, передбачених частиною першою (носіння, зберігання, придбання, передача чи збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу) або другою (носіння, виготовлення, ремонт або збут кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї без передбаченого законом дозволу) цієї статті, особа, яка добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої³⁹.

З-поміж дієвих заходів слід назвати також інформаційні кампанії, спрямовані стимулювання та заохочення населення до здачі зброї. Основними об'єктами впливу, на які скеровуються інформаційні акції, можуть бути цивільні особи, які знайшли вогнепальну зброю, її основні частини або боєприпаси до неї.

Щоб надати важливість інформаційній акції, отримати від неї не тільки громадський резонанс, але й насамперед ефективний результат, необхідно чітко продумати мету, зміст і організацію заходів, що проводяться в межах акції. Для цього необхідно:

- розуміти, яким повинен бути результат (чітка мета – чіткий результат);
- мати чіткий сценарій (програму) із завданням для кожного учасника і кульмінаційною подією в ході акції;
- продумати яскравий формат (вдалу назву, гасло, незвичайну атрибутику, яскраве дійство);
- залучити партнерів на взаємовигідній основі;
- організувати рекламу заходів, інформаційну підтримку засобів масової інформації;
- забезпечити використання сучасних засобів спілкування (Інтернет, мобільний зв'язок тощо), заохочення учасників акції та демонстрацію її підсумків.

Проведення інформаційних акцій та кампаній є розповсюдженими формами *стимулювання та заохочення населення до здачі зброї у розвинених країнах.* Вважається, що використання інформаційних кампаній та акцій дозволяє демократичним способом обґрунтовувати та

³⁸ Про внесення зміни до статті 263 Кримінального кодексу України щодо скасування відповідальності у випадках добровільної здачі зброї, бойових припасів, вибухових речовин або пристроїв: Закон України від 24.03.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2150-20#Text>.

³⁹ Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

відстоювати політику щодо стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї та забезпечувати її широку підтримку з боку громадськості. Інформаційні акції та кампанії використовуються у діяльності Національної поліції України тоді, коли виникає необхідність підвищити рівень обізнаності населення з питань стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї та реалізації повоєнного роззброєння цивільного населення, інтенсифікації публічних обговорень вказаних питань та залучення широких верств суспільства до участі у вищевказаних заходах.

Інформування цивільних громадян щодо механізмів здачі нелегальної зброї може бути включено також як обов'язковий блок *під час проходження курсів за програмою МВС України*. Такі курси спрямовані на вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування. Такі курси є необхідною умовою для отримання дозволу на придбання вогнепальної, холодної метальної, пневматичної зброї, влаштування травматичної дії, яку контролює Національна поліція України. Курси пропонують повний обсяг інформації з усіх питань, що стосуються придбання, зберігання та використання зброї. Введення в навчальну програму вказаного блоку також може бути засобом стимулювання та заохочення населення до здачі зброї.

З метою виведення зброї, боєприпасів, вибухівки та спеціальних засобів з незаконного обігу Національною поліцією України періодично протягом визначеного періоду проводяться *профілактичні заходи, спрямовані*

на добровільну здачу зброї. Такі акції протягом місяця дають позитивні результати і заохочують населення до добровільної здачі зброї. У сучасному розуміння подібні ініціативи можуть бути прикрашені інформаційними кампаніями, гучними назвами («Безпечна країна», «Зброя» тощо), орієнтованими на патріотичне та усвідомлене виховання населення тощо.

4. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ІЗ ЦИВІЛЬНИМ НАСЕЛЕННЯМ ЩОДО СТИМУЛЮВАННЯ ДОБРОВІЛЬНОЇ ЗДАЧІ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Зважаючи на ефективність традиційних методів вилучення вогнепальної зброї та вибухівки у населення, що практикувались у період до початку повномасштабної війни на території України та актуальну інтенсивність тенденції із наповнення громадянського суспільства військовими видами озброєння, що потрапляють у відносно мирні регіони із театрів бойових дій, виникають підстави вважати, що концепції сучасних підходів та задумів до організації процесу повоєнного роззброєння цивільного населення, вилучення вогнепальної зброї та вибухових речовин відрізняються своєю незавершеністю та недостатньою верифікованістю.

Тому у процесі планування стратегії повоєнного роззброєння цивільного населення доцільно звернути увагу на психологічну складову такої діяльності, зважаючи на суб'єктивні страхи та побоювання осіб, які переховують незадекларовану зброю, вибухівку та боєприпаси.

Зусилля уряду, спрямовані на боротьбу з незаконними потоками зброї, надлишком її у цивільного населення прифронтових територій, здебільшого розпорошені. Україна має неповну й суперечливу нормативно-правову базу з регулювання виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення, використання вогнепальної зброї та володіння нею⁴⁰.

Очевидно, що систему традиційних методів стимулювання цивільного населення до добровільної здачі вогнепальної зброї та вибухових матеріалів можна вважати до певної міри сурогатною формою дієвих та ефективних методів роботи органів (підрозділів) Національної поліції України у контексті стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї та реалізації принципів забезпечення безпеки суспільства⁴¹.

Вбачається, що досягнути ефективної трансформації методів роботи поліцейських із цивільним населенням щодо стимулювання

⁴⁰ Санакоєв Д. Нормативно-правові аспекти врегулювання обігу зброї в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. Спец. вип. № 2. С. 224-230.

⁴¹ Фоменко А. Є., Бахчев К. В., Дудоров О. О., Камишанський О. Ю., Бочковий О. В. та ін. Діяльність підрозділів превентивної діяльності Національної поліції щодо запобігання правопорушенням у сфері обігу вогнепальної зброї: навч.-практ. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2023. 112 с.

добровільної здачі зброї можна за рахунок інтеграції певного масиву знання із практичної психології з комунікативною складовою взаємодії Національної поліції України та громадського середовища.

Іншими словами, доцільно розглянути можливість перенесення акцентів із карально-репресивних методів вилучення вогнепальної зброї у населення на методи переконання до добровільного роззброєння цивільного населення чи добровільного виведення вогнепальної зброї із «тіні».

Безумовно, напрацьовані інноваційні підходи до роботи поліцейських із цивільним населенням щодо стимулювання добровільної здачі зброї, у тому числі з імплементації закордонного досвіду діяльності правоохоронних органів, проходять у воєнний час та повоєнний період через горнило перевірки практичної ефективності. Чимало аспектів такої діяльності буде уточнено як за змістом, так і з погляду її доцільності.

При цьому напрацьовані підходи до стимулювання добровільної здачі вогнепальної зброї можуть і не витримати випробування практикою і бути знехтуваними через еволюцію соціальної свідомості суспільства. Затяжна війна, тривале ведення активних бойових дій на значної протяжності лінії зіткнення в Україні може стати одним із суттєвих чинників, що призведе до зниження чутливості суспільства до психологічного впливу засобами переконання з боку органів правопорядку. Стан війни у поєднанні зі зростаючою соціальною тривожністю, у свою чергу, може зумовити подальшу інерцію розповсюдження вогнепальної зброї і вибухівки та призвести до виявлення численних випадків їх незаконного накопичення у подальшому.

Не менш важливою психологічною складовою діяльності підрозділів Національної поліції України у галузі комунікацій та впливу на суспільство є роз'яснювальна робота щодо неприпустимості зберігання незареєстрованої вогнепальної зброї, відповідальності за такі дії, можливості звільнення від відповідальності у разі добровільної здачі зброї.

Зрозумілим є те, що обґрунтована та раціонально побудована інформаційна політика сприяє правовій культурі населення та є невід'ємною базовою складовою роботи зі стимулювання цивільного населення щодо добровільної здачі вогнепальної зброї.

Психологічні мотиви зберігання та накопичення зброї

З метою конструювання дієвих методик стимулювання цивільного населення до добровільної здачі вогнепальної зброї та з огляду на саме психологічну складову такого впливу доцільно звернути увагу на

мотиви та першопричини зберігання і накопичення засобів військового озброєння у цивільного населення, а також на категорію осіб, які до цього причетні.

Очевидно, що з-поміж домінуючих мотивів, що впливають на формування потреби у зберіганні засобів ураження в українському суспільстві, можна виділити такі, як:

- потреба у самостійному забезпеченні безпеки собі та своїм близьким

в умовах непередбачуваності тенденцій розвитку бойових дій на території України;

- можливість отримати вигоду із реалізації чи збуту певних видів військового озброєння чи їх складових.

Причому якщо особам із другої умовної групи мотивів притаманні ознаки кримінальної поведінки, а їхні дії та наміри заслуговують на оперативне правове реагування, то представників першої умовної групи можна поділити на тих осіб, які уміють поводитися з вогнепальною зброєю, та тих, які не розуміють практичної складової її застосування.

Тому техніки психологічного впливу та переконання таких осіб необхідно вибирати, зважаючи на потреби конкретної категорії осіб чи на потреби цивільного населення певного регіону загалом.

Розпочинаючи діалог із певними категоріями осіб чи формуючи масштабнішу концепцію психологічного впливу на суспільство, потрібно мати чітке та глибоке розуміння домінуючих тривог, переживань та мотивів, що характерні для певного регіону України, громади чи особи.

З метою досягнення бажаних результатів необхідно сформувати надійну відповідну аргументацію, що потенційно скерує дії цивільного населення у потрібне правоохоронцям русло. Така аргументація неодмінно повинна передбачати кредит потенційної турботи з боку Національної поліції, захисту життя та здоров'я громадян, безпеки громадського простору, порядку у відповідній пропорції із застереженнями про потенційні ризики і загрози від вогнепальної зброї та можливі небажані сценарії розвитку подій, пов'язаних із її незаконним зберіганням.

Проте, зосереджуючи увагу на психологічних аспектах роботи поліцейських із цивільним населенням щодо стимулювання саме до добровільної здачі зброї та зважаючи на наявність певних згаданих вище суб'єктивних страхів цивільного населення, у своїй роботі поліцейський для досягнення бажаних результатів повинен реалізувати концепцію створення довірливих відносин та підґрунтя для партнерства суспільства і правоохоронних органів. Для цього поліцейський повинен

регулярно вступати у контакт із громадянами, формуючи інформаційну основу для співпраці, та постійно поглиблювати її до рівня, необхідного для виконання службових обов'язків.

Поширені техніки аргументації

Під час спілкування можуть бути використані такі основні техніки аргументації, спрямовані на переконання громадянина у необхідності та правильності потрібних дій:

– емоційного переконання – полягає у використанні емоційних образів, почуттів, формуванні потрібних емоційних реакцій, що зумовлені апеляцією до природних переживань особи, які засновані на власному досвіді. Застосовуючи цю техніку до потреб службової діяльності, необхідно намагатися сформувати емоційну картину за участю самої особи в епіцентрі уявних полій. Підводячи особу до потрібного уявного образу (емоції), можна створити умови, за яких вона зможе приміряти на себе відчуття іншої людини, свідка або учасника події, стати на її місце. Тобто лейтмотивом такого спілкування повинні бути уявні образи, що формуються внаслідок таких фраз, як: «Уявіть себе на місці батьків, чия дитина знайшла у квартирі зброю», «Уявіть, що діти бавляться ручною гранатою», «Уявіть покалічених дітей», «Уявіть собі наслідки», «А ви б хотіли потім зустрітися з такою людиною...», «Ви собі потім не пробачите...», «Така людина може бути зовсім поруч, сидіти/стояти поруч» та ін. Подібні фрази і запитання стимулюють уяву людини до генерування уявних образів, пов'язаних із небажаними наслідками необережного поводження зі зброєю та вибуховими речовинами чи їх перебування, переховування у людних громадських місцях, установах;

– раціонального переконання – полягає у використанні фактів, аргументів для зміни попередньої позиції особи. Сутність техніки полягає у тому, що для досягнення бажаної реакції особи останній необхідно навести низку фактів, аргументів, які дозволяють отримати від неї бажану реакцію, тобто стимулювати її до щирого переконання у потенційній небезпеці нелегальної зброї та вибухівки, що потенційно зберігаються у побутових умовах середовища життєдіяльності людини.

До застосування подібних технік психологічного впливу на особу чи певний контингент необхідно ретельно готуватися. Спілкуючись із людьми, варто підбирати надійні та достовірні аргументи, що розраховані саме на цільову аудиторію, конкретну особу чи певний контингент. Аргументи повинні бути обумовлені реальними загальновідомими фактами, спиратися на події, що мали місце, або цікаву інформативну статистичну інформацію. Бажано доповнювати

теоретичну інформацію візуалізацією предмета розмови.

Офіцерам поліції, які здійснюють психологічний вплив за допомогою техніки аргументації, доцільно наголошувати на тому, що незаконний обіг зброї впливає на виникнення загроз на таких умовних трьох рівнях.

Перший рівень – особистісний, адже наявність нелегальної зброї у побутовому середовищі створює передумови потенційної небезпеки для кожного пересічного громадянина, оскільки, навіть пересуваючись вулицею, людина мимоволі може потрапити у ситуації, пов'язані із застосуванням вогнепальної зброї чи вибухівки, виличними сутичками, нападами, або, наприклад, у громадському транспорті чи іншому людному місці перебувати поряд із людиною, яка має вибухові пристрої чи вогнепальну зброю. Будь-хто із обивателів може стати заручником обставин чи емоційного стану іншої особи.

Розвиваючи аргументацію, необхідно наголосити на тому, що незаконний обіг зброї створює загрози і для суспільства в цілому, тому що сприяє загостренню конфліктів, дестабілізує та активізує реактивні настрої у суспільстві, створює бар'єри для розвитку суспільства.

І останній рівень – державний, так як незаконний обіг зброї може впливати на захист державного суверенітету, територіальної цілісності, виступаючи як засіб загострення ситуації⁴².

Особа, на яку здійснюється подібний психологічний вплив, зважає аргументи, аналізує почуту інформацію та намагається підсвідомо зробити висновки. Певного часу потребує трансформація чи формування нових переконань. Сумніви, породжені дієвими аргументами, стимулюють особу до роздумів та перевірки наведених аргументів. Зроблені особою самостійні висновки внаслідок почутої інформації є значно переконливішими за ті, що нав'язуються опонентом у дискусії.

Дія-Вигода. Необхідно пояснити природу логічного зв'язку між діями поліцейського та перевагами для особи. Завершуватися техніка психологічного впливу має етапом, що містити заклик до дій, очікуваних від особи.

Дія-Наслідки. Особі необхідно пояснити зв'язок між її діями та наслідками, які вона отримає («Якщо Ви зробите..., ви отримаєте такі наслідки...», «Якщо Ви не зробите це добровільно..., то вас очікуватимуть такі проблеми...»).

Підрозділам Національної поліції, що комунікують із

⁴² Джафарова О. В., Дунаєва Т. Є. Запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї в умовах повномасштабної агресії РФ проти України. *Наукові перспективи*. 2023. № 11 (41). С. 848-857.

громадськістю з метою стимулювання процесів роззброєння, доцільно звернути увагу на ще одну техніку аргументації під час психологічного впливу на цивільне населення задля досягнення очікуваного результату, а саме: залучення до співпраці – техніку переконання, що полягає у налагодженні спілкування з метою залучення особи до співпраці як однодумця чи певного члена умовної команди.

Застосування такого підходу у процесі цілеспрямованого психологічного впливу створює умови, за яких цивільне населення замість позиції протистояння стає союзником правоохоронних органів.

За основу такого психологічного впливу можна взяти врази: «Нам потрібна ваша допомога...», «Порадьте нам, як ефективно діяти...», «Як би Ви діяли на нашому місці, зважаючи на ситуацію, що склалася?», «Як нам із Вами захистити тих, хто може постраждати?».

Безумовно, що найбільш ефективного результату можливо досягти, застосовуючи ці методи психологічного впливу у певних пропорціях та комбінаціях⁴³.

Вбачається, що для досягнення бажаних результатів спочатку доцільно навести неспростовні приклади небезпеки тримання вогнепальної зброї та вибухівки у руках аматорів. У належний спосіб їх візуалізувати. Далі культивувати емоційні стани тривоги, пов'язані з наповненням цивільного середовища засобами ураження, та на основі сприятливого емоційного фону заручитися підтримкою осіб, на яких чиниться психологічний вплив.

Створенню довірливих відносин при спілкуванні також сприяє:

1) демонстрація працівниками поліції конструктивних особистих та професійних якостей під час:

- проведення дієвих профілактичних бесід, позбавлених відтінку формалізму, у тому числі про випадки вилучення вибухових пристроїв у осіб, які перебували у людних місцях;

- демонстрації позитивного досвіду вирішення питань, пов'язаних із добровільною здачею вогнепальної зброї та вибухових пристроїв цивільними особами;

- висвітлення випадків компенсації чи винагород цивільним особам за діяльність, спрямовану на співпрацю з поліцією у сфері виявлення незаконної вогнепальної зброї та вибухових предметів;

- інформування про взаємозалежність між кількістю наявної вогнепальної зброї у цивільного населення та рівнем злочинності;

2) демонстрація особистих морально-етичних якостей

⁴³ Євдокімова О. О. Психологія у професійній діяльності поліції: навч. посіб. Харків : ХНУВС, 2018. 426 с.

поліцейських, які займаються діяльністю у сфері вилучення вогнепальної зброї та вибухових пристроїв у цивільного населення, а саме:

- чесності та порядності під час співпраці з особами;
- готовності допомогти особам, які під впливом обставин дотичні до зберігання незаконної вогнепальної зброї та вибухових предметів;
- готовності працювати на благо особи, громади, суспільства;
- відсутності намірів співучасті у протиправних схемах, пов'язаних із обігом незаконної вогнепальної зброї та вибухових матеріалів;

3) демонстрація переваги від співпраці з правоохоронними органами, що досягається за рахунок:

- участі у різноманітних агітаційних громадських заходах із висвітленням питань діяльності поліції у сфері роззброєння цивільного населення, у тому числі з використанням агітаційної продукції, що містить чіткі інструкції, аргументи та контактну інформацію;
- звітування перед громадою про результати діяльності у спосіб, передбачений нормативними актами;
- демонстрації взаємної вигоди від співпраці з поліцією у сфері зменшення кількості нещасних випадків із використанням вогнепальної зброї чи вибухівки.

До структури методів діяльності Національної поліції України зі стимулювання цивільного населення до добровільної здачі вогнепальної зброї неодмінно повинен належати компонент техніки аргументації, що спрямований на забезпечення гарантування захисту цивільного населення від протиправних посягань, а відповідно, відсутності потреби у приховуванні чи накопиченні незаконної вогнепальної зброї.

Отже, важливим елементом методів вилучення незаконної вогнепальної зброї у цивільного населення є психологічний вплив, що реалізується за допомогою різних форм роз'яснювальної роботи. Головним завданням такої комунікації є доведення до відома громадськості інформації про неприпустимість зберігання незареєстрованої вогнепальної зброї у побутовому просторі, оскільки такі дії не лише матимуть наслідком юридичну відповідальність, а і можуть призвести до нещасних випадків за участю близьких та родичів.

Під час проведення роз'яснювальної роботи необхідно наголошувати на тому, що якщо особа вирішить позбутися такої зброї, а саме здати її у визначеному законом порядку, то отримає можливість звільнення від відповідальності.

Інформаційна політика як форма психологічного впливу на

суспільство та правова культура є невід’ємними складовими стабілізації такого небезпечного соціального явища, як незаконний обігу вогнепальної зброї.

Ведучи мову про поступову, ґрунтовну інформаційну політику стосовно культури поводження з вогнепальною зброєю, потрібно наголосити на необхідності здійснення інформаційної роботи, пов’язаної з навчанням громадян щодо правил, умов та порядку застосування й використання такої зброї; забезпечення навчання майбутніх власників цієї зброї правил її зберігання, перевезення, застосування та використання з відповідною видачею дозвільних документів та підвищення їхньої майстерності.

Незважаючи на різноманітні численні соціальні програми роззброєння цивільного населення⁴⁴, існують думки про те, що за будь-яких умов стимулювання здачі незаконної вогнепальної зброї все одно чимало одиниць такої зброї залишиться на руках.

Щоб унеможливити тіньовий обіг такої зброї, протягом тривалого часу в Україні точаться дискусії з приводу запровадження механізмів її легалізації. З початком повномасштабного збройного конфлікту на території України відбулася масова видача вогнепальної зброї цивільному населенню, розповсюдилися факти незаконного володіння трофейною та покинутою вогнепальною зброєю, що спонукало суспільство до дискусії щодо надання цивільним особам законного права на вільне володіння вогнепальною зброєю, врегулювання питання щодо декларування такої зброї.

Ця тенденція є зрозумілою з огляду на те, що під час масштабних бойових дій, які полегшують доступ цивільного населення до вогнепальної зброї та вибухових пристроїв, що додає державній системі органів, які відповідають за правоохоронну діяльність, додаткових проблем, потреба у самозахисті громадян постає особливо гострою. Тому послаблення гарантій безпеки з боку правоохоронних органів прямо пропорційно впливає на динаміку зростання кількості незареєстрованої зброї та інших засобів ведення бойових дій. Населення не лише прифронтових регіонів підсвідомо намагається приховати засоби ведення бойових дій для самооборони, що, у свою чергу, є незаконною діяльністю⁴⁵.

⁴⁴ Дрок І. С. Діяльність Національної поліції України щодо стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї. *Activities of law enforcement agencies to ensure public safety and order during the legal regime of martial law: scientific monograph*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2024. С. 80-100.

⁴⁵ Когут Я. М. Професійно-психологічна підготовка поліцейського: навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2022. 403 с.

Усвідомлення таких обставин полегшує для поліції реалізацію у післявоєнний період стратегії побудови інформаційного (психологічного) впливу на населення з метою активізації процесу роззброєння.

Розуміючи становище цивільного населення та його природне прагнення до самооборони, у межах роз'яснювальної роботи органам поліції необхідно адаптуватися до вимушених обставин та розглянути можливість запровадження певного часового періоду для процесу добровільного роззброєння, закликаючи громадян до співпраці та розуміння. Вагомим аргументом у такому випадку мали б стати гарантії безпеки цивільного населення з боку правоохоронних органів та демонстрація їхньої повноцінної роботи.

Підстави збереження інтересу населення України до зброї

Водночас потрібно усвідомити, що у повоєнному періоді України тема легалізації зброї буде активно обговорюватися та не втратить своєї актуальності.

Поміж причин, що впливатимуть на актуальність цієї теми, найімовірніше, будуть:

- потенційна загроза та очікування нападу з боку російської федерації. Така обставина формуватиме психологічну готовність громадян до збройної відсічі агресорові;

- наявність у суспільстві значної кількості учасників бойових дій, які уміють поводитися з вогнепальною зброєю, у яких відсутній страх перед нею та які матимуть потребу у зберіганні, носінні, використанні вогнепальної зброї;

- наслідки реалізації елементів соціальної політики держави, програм військово-патріотичного виховання, мілітаризованих тренінгів молоді та дорослого населення, що призведуть до зацікавленості вогнепальною зброєю, що, у свою чергу, з огляду на відсутність доступних законних механізмів її отримання може призвести до її нелегального накопичення;

- значний соціальний досвід населення, набутий та пережитий в умовах війни, евакуації, інших загроз та переживань.

Світова практика свідчить, що врегулювання питань обігу та володіння вогнепальною зброєю поміж цивільного населення у різних державах залежить від історичних умов, культурних традицій, правової системи та потенційних загроз. Тож потрібно зважати на те, щоб за умови врахування сучасних обставин, пов'язаних із безпекою в державі, політика окремих гілок влади щодо зброї не була діаметрально протилежна.

Проте навіть за наявності об'єктивних обставин, що загрожують безпеці цивільного населення в Україні, наявності підстав для надання громадянам можливості реалізувати право на самозахист та право на відсіч збройної агресії, питання наявності нелегальної зброї у цивільному середовищі повинно бути у фокусі уваги правоохоронців.

Ключові аспекти методології психологічного впливу

Як уже згадувалося, психологічні аспекти роботи поліцейських із цивільним населенням у контексті стимулювання до добровільної здачі вогнепальної зброї є важливим елементом у забезпеченні безпеки та зниженні рівня насильства у суспільстві. Ось ще кілька ключових аспектів із методології роботи з цивільним населенням, котрі варто враховувати у процесі комунікації з метою досягнення максимальної ефективності⁴⁶:

1. *Довіра та взаєморозуміння.* Поліцейські повинні встановити довірливі стосунки з громадою, у тому числі через її представників, місцевих лідерів думок, керівників основних підприємств чи закладів. Доцільно звернути увагу на освітні установи, що розміщені на території відповідальності, адже це місця скупчення людей, а відповідно, своєрідний епіцентр інформації, новин, чуток. Необхідно використовувати прямі відкриті комунікації, брати активну участь у житті населення, проводити освітні кампанії із залученням місцевих структур;

2. *Емоційний підхід.* Важливо враховувати емоційний стан людей, які мають незареєстровану вогнепальну зброю або схильні до накопичення вибухових предметів. Поліцейські можуть використовувати емпатичне слухання, щоб зрозуміти страхи та мотивації таких осіб. Завдання поліцейського полягає не лише у констатації побоювань представників регіональної громади чи ідентифікації їхнього психологічного стану, зважаючи на територіальні чи внутрішні безпекові ризики; передусім у межах цього емоційного підходу необхідно раціонально інтерпретувати на основі емоційного співпереживання ризики, пов'язані з перебуванням бойових засобів ураження у місцях зосередження цивільного населення різних вікових категорій, різних емоційних станів під час різноманітних побутових процесів.

Загалом, вдаючись до техніки емпатичного слухання, потрібно зрозуміти загальні побоювання цивільного населення, яке зберігає

⁴⁶ Когут Я. М., Борисюк О. М., Жидецький Ю. Ц. та ін. Психологічні особливості комунікації в діяльності оперативного працівника поліції: метод. рек. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 112 с.

незаконну вогнепальну зброю, щоб апелювати саме до цих страхів.

Здебільшого такі побоювання можуть стосуватися:

- *правових наслідків*. Люди можуть переживати за можливе кримінальне переслідування у разі зізнання або через значні штрафи за зберігання зброї без відповідних дозволів;

- *особистої безпеки близьких*. Завжди є ризик нещасних випадків, особливо якщо в домі є діти, члени сім'ї зловживають алкоголем, часто бувають сторонні особи. Неправильне зберігання зброї може призвести до трагедій;

- *потенційних конфліктів*. Власники незаконної зброї можуть побоюватися, що їхня зброя буде використана у побутових конфліктах із сусідами або в інших напружених ситуаціях;

- *можливості викриття*. У таких осіб може спостерігатися деяка нервозність у поведінці через те, що завжди присутній ризик того, що інформація про наявність зброї стане відома правоохоронним органам, що призведе до обшуків та арештів;

- *психологічного тягара*. Наявність незаконної зброї може викликати відчуття постійної тривоги та страху, що впливає на виснажений психоемоційний стан;

- *суспільної стигматизації*. Люди можуть боятися скептичної, негативної реакції з боку суспільства або родини, якщо стане відомо про їхнє рішення зберігати незаконну зброю.

Наявність перелічених побоювань може суттєво впливати на рішення людей щодо зберігання або використання зброї. Завданням правоохоронця у кожному конкретному випадку є влучно діагностувати, який саме зі страхів превалює;

3. *Освітні програми* – проведення серії системних та інтенсивних інформаційних інтервенцій із дотриманням сучасних принципів їх організації. Необхідно звернути увагу на те, щоб інформаційні кампанії були спрямовані на привернення уваги громадськості або конкретної цільової аудиторії до актуальної проблеми на основі аргументованих проблемних прикладів, а також покликані змінити ставлення до потрібного аспекту проблематики, проблеми чи ситуації. Важливим елементом освітніх програм зі стимулювання до роззброєння цивільного населення, розрахованих на подальшу перспективу, є поточний медіамоніторинг. Його доцільно здійснювати з метою розуміння ефективності освітніх програм, їхніх форм та методів, що допомагає систематизувати та зібрати отримані результати й надалі використати ці дані при плануванні майбутніх кампаній;

4. *Безпечне середовище*. Потрібно розуміти, що власники нелегальної зброї та вибухових пристроїв, які отримали таку зброю

випадково чи внаслідок якоїсь ситуації військового характеру, здебільшого не до кінця поінформовані про особливості законодавчого поля, що врегульовує питання її законного збуту чи утилізації. Вони зазвичай схильні її переховувати та не афішувати цього. Тому правоохоронна система, зокрема поліція, має створити безпечні та комфортні умови для здачі такої зброї, забезпечивши анонімність та конфіденційність, надавши зрозумілі гарантії безпеки усім, хто виявив намір позбутися такої зброї навіть на рівні самого повідомлення про таке бажання. Це може знизити страхи у громадян;

5. *Позитивні наслідки.* Розглядаючи методи психологічного впливу із заохочення цивільного населення до добровільного роззброєння, важливо акцентувати увагу на перевагах добровільної здачі зброї, таких як зменшення рівня переживань через можливі правові наслідки, зменшення ризику нещасних випадків у побутовому середовищі за участю близьких та рідних або кримінальних злочинів у разі заволодіння цією зброєю. Поліцейські можуть висвітлювати історії із практичної діяльності, пов'язані з позитивними чи негативними прикладами, підкріплені статистичною інформацією щодо задокументованих кримінальних правопорушень;

6. *Взаємодія з громадськими організаціями.* Позитивних результатів можна очікувати завдяки співпраці поліції з недержавними громадськими організаціями. Подібна співпраця може допомогти залучити активне населення громади чи регіону до процесу виявлення, ідентифікації та здачі незареєстрованої зброї, боєприпасів та вибухових пристроїв. Активісти громадських організацій, не обтяжені умовностями службової діяльності, мають більше важелів для налагодження довірливих відносин із власниками незадекларованої зброї та можуть доступно на побутовому рівні аргументувати переваги роззброєння чи впорядкування питань, пов'язаних із бажанням володіти вогнепальною зброєю;

7. *Культурні та соціальні чинники.* Для ефективної комунікації та роботи у питаннях роззброєння цивільного населення поліцейські повинні враховувати різні соціальні та культурні контексти, притаманні певним регіонам, які можуть впливати на сприйняття незаконної зброї в суспільстві та призводити до її накопичення.

Причини, чому люди мають намір зберігати незаконну вогнепальну зброю, можуть бути різноманітними:

– *самозахист.* Багато людей вважають, що наявність зброї забезпечить їхню безпеку та захист від злочинців. Наявність навіть незаконної зброї може слугувати формою самозахисту, давати відчуття

контролю і захищеності в небезпечних ситуаціях. У регіонах із високим рівнем злочинності люди можуть почуватися вразливими у разі нападу чи загрози агресії зі сторони. Наявність зброї може дозволити швидше реагувати на ситуацію. Хоча ці погляди часто гуртуються на особистих переживаннях і соціальних обставинах;

- *психологічне відчуття контролю*. Наявність зброї може надавати психологічний ефект уявної захищеності. Таке самозаспокійливе відчуття сили та захисту позитивно впливає на людину, особливо в умовах невизначеності;

- *культура та традиції*. У деяких регіонах існує культурна традиція володіння зброєю, що може спонукати людей до її зберігання, обміну, дарування, використання у різноманітних ритуалах, навіть якщо це незаконно;

- *недовіра до влади*. Деякі люди вважають, що державні органи не можуть забезпечити їхню безпеку, і тому намагаються захистити себе самостійно;

- *суб'єктивні емоційні або психічні причини*. Деякі особи можуть зберігати зброю через особисті травми, переживання або страхи, що може спонукати їх до дій, які не завжди є раціональними;

- *надлишок можливостей*. У разі нестачі правових механізмів отримання зброї, надмірної регламентації умов її зберігання або її значної вартості за умови легального придбання деякі особи можуть звертатися до незаконних джерел отримання вогнепальної зброї;

- *інвестиція*. Деякі люди можуть розглядати вогнепальну зброю як актив або інвестицію, сподіваючись, що вона зросте в ціні чи розраховуючи на майбутній попит на неї.

Перелічені чинники розвитку зацікавленості у зберіганні зброї можуть впливати на рішення людей зберігати незаконну вогнепальну зброю, незважаючи на можливі негативні наслідки.

Підсумовуючи, доцільно зробити висновок про те, що поліцейським слід адаптувати методи психологічної роботи з населенням до специфіки кожної громади та насамперед чітко усвідомити мотиви.

У цілому ефективна комунікація, емпатія та підтримка з боку поліцейських можуть суттєво посприяти добровільній здачі незаконної зброї і, як наслідок, зменшити ризики, пов'язані з її використанням.

ВИСНОВКИ

Отже, Національна поліція України здійснює цілий комплекс заходів щодо стимулювання та заохочення населення до здачі вогнепальної зброї, як-от: звільнення від кримінальної відповідальності; проведення акцій добровільної здачі зброї; грошове заохочення здачі вогнепальної зброї; заохочення повідомлень про наявність незаконної вогнепальної зброї; роз'яснювальна робота про неприпустимість зберігання незареєстрованої вогнепальної зброї, відповідальність за такі дії, можливість звільнення від відповідальності у разі добровільної здачі зброї; легалізація цивільної зброї. На окрему увагу заслуговує необхідність впорядкування обігу вогнепальної зброї, зареєстрованої на окупованій території України. Відповідно, заходи, які може реалізовувати Національна поліція України щодо стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї, варто поділити на такі види: нормативні, інформативні, матеріальні. Ці заходи не є сталими, вони можуть розвиватися, трансформуватися відповідно до тієї оперативної обстановки, що відбувається в державі. Ефективність запропонованих заходів щодо стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї обумовлена умовами сьогодення, практикою їх реалізації в Україні та інших державах.

Застосовувані на даному етапі розвитку українського суспільства поліцією інструменти стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї потребують нормативно-правової регламентації з урахуванням євроінтеграційних прагнень України. Така думка підкріплена статистичною інформацією щодо задокументованих кримінальних правопорушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Про внесення зміни до статті 263 Кримінального кодексу України щодо скасування відповідальності у випадках добровільної здачі зброї, бойових припасів, вибухових речовин або пристроїв: Закон України від 24.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2150-20#Text>.
3. Про встановлення винагороди за добровільно передану Збройним Силам України придатну для застосування бойову техніку держави-агресора: Закон України від 01.04.2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2172-20#Text>.
4. Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України: Закон України від 03.03.2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text>.
5. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.
6. Проект Закону про обіг цивільної вогнепальної зброї та бойових припасів до неї від 06.11.2020 р. № 4335. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/352921>.
7. Проект Закону про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю від 13.07.2021 р. № 5708-1. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72481.
8. Проект Закону про право на цивільну вогнепальну зброю від 25.06.2021 р. № 5708. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27190>.
9. Про утворення Координаційного центру з питань протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї : постанова Кабінету Міністрів України від 05.07.2024 р. № 790. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/790-2024-%D0%BF#Text>.
10. Питання реалізації постанови Кабінету Міністрів України від 20.01.2016 р. № 18: наказ Міністерства оборони України від 18.09.2020 р. № 340. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0924-20#Text>.
11. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 756/15397/19 від 11.10.2023 р. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114292175>.
12. Войцеховський Б. О. Кримінологічна характеристика злочинів

проти життя та здоров'я особи, що вчиняються із застосуванням вогнепальної зброї, та запобігання їм: дис. ... д-ра філос.: 081 Право / НЮУ ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2024. 225 с.

13. Джафарова О. В., Дунаєва Т. Є. Запобігання незаконному обігу вогнепальної зброї в умовах повномасштабної агресії РФ проти України. *Наукові перспективи*. 2023. № 11 (41). С. 848-857.

14. Дрок І. С. Діяльність Національної поліції України щодо стабілізації незаконного обігу вогнепальної зброї. *Activities of law enforcement agencies to ensure public safety and order during the legal regime of martial law: scientific monograph*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2024. С. 80-100.

15. Євдокімова О. О. Психологія у професійній діяльності поліції: навч. посібник / за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків : ХНУВС, 2018. 426 с.

16. Когут Я. М. Професійно-психологічна підготовка поліцейського: навч. посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2022. 403 с.

17. Когут Я. М., Борисюк О. М., Жидецький Ю. Ц. та ін. Психологічні особливості комунікації в діяльності оперативного працівника поліції: метод. рек. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 112 с.

18. Миронюк С. А., Кобрусєва Є. А. Перспективи запровадження обігу цивільної вогнепальної зброї в Україні та нові виклики для поліції у цій сфері. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 344-347.

19. Санакоєв Д. Нормативно-правові аспекти врегулювання обігу зброї в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. Спец. вип. № 2. С. 224-230.

20. Фоменко А. Є., Бахчев К. В., Дудоров О. О., Камишанський О. Ю., Бочковий О. В. та ін. Діяльність підрозділів превентивної діяльності Національної поліції щодо запобігання правопорушенням у сфері обігу вогнепальної зброї : навч.-практ. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2023. 112 с.

21. Чепіжко А. А. Адміністративні послуги МВС у сфері ліцензування об'єктів дозвільної системи: дис. ... д-ра філос.: 081 Право / ДДУВС. Дніпро, 2023. 304 с.

22. Шиць О. Незаконний обіг зброї як загроза національній безпеці. Цілі державної політики в сфері контролю за обігом зброї, повноваження державних органів в цій сфері. URL : <https://censs.org/nezakonnyu-obih-zbroyi-yak-zahroza-natsionalniy-bezpetsi/>.

23. Шумейко Т. А. Адміністративно-правові засади формування та

реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / НАВС. Київ, 2022. 36 с.

24. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2021 році. URL : https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/Zvit_NPU_2021_.pdf.

25. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2022 році. URL : https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/%20%D0%9D%D0%9F%D0%A3%20%D0%B7%D0%B0%202022%20%D1%80%D1%96%D0%BA_.pdf.

26. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2023 році. URL : https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/zvit_NPU_2023.pdf.

27. African Governments Encourage Surrender of Illegal Weapons. *VOA*. URL : https://www.voanews.com/a/africa_african-governments-encourage-surrender-illegal-weapons/6197368.html.

28. Cash for Guns Program. *NYC311*. URL : <https://portal.311.nyc.gov/article/?kanumber=KA-01306>.

29. Firearms and Weapons Surrender. *Isle of Man Constabulary*. URL : <https://www.iompolice.im/report-it/firearms-and-weapons-surrender/>.

30. Government announces one month gun amnesty to surrender illegal firearms and ammunition. *Dominica News Online*. URL : <https://dominicanews online.com/news/homepage/news/government-announces-one-month-gun-amnesty-to-surrender-illegal-firearms-and-ammunition/>.

31. Legalisation of firearms: international experience. *Agency for Legislative Initiatives*. URL : <https://parlament.org.ua/en/2023/03/21/strong-legalisation-of-firearms-international-experience-strong/>.

32. National simplified weapons surrender scheme – 25/03/2024 to 05/04/2024. *Principality of Monaco*. URL : <https://en.gouv.mc/Policy-Practice/Security/News/National-simplified-weapons-surrender-scheme-25-03-2024-to-05-04-2024>.

33. Owning a weapon in Switzerland. *ch.ch*. URL : <https://www.ch.ch/en/safety-and-justice/owning-a-weapon-in-switzerland/#>.

34. Police encourage people to surrender firearms at mobile amnesty across state. *Tasmania Police*. URL : <https://www.police.tas.gov.au/news-events/media-releases/police-encourage-people-to-surrender-firearms-at-mobile-amnesty-across-state/>.

35. Serbian gun amnesty collects 13,500 weapons, including rocket launchers. *Euronews*. URL : <https://www.euronews.com/2023/05/14/serbian->

gun-amnesty-collects-13500-weapons-including-rocket-launchers.

36. Weapons Act. *Riigi Teataja*. URL : <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/504122014001/consolide>.

37. Weapons Law. *SEESAC*. URL : <https://www.seesac.org/f/img/File/Res/National-Arms-Laws/Croatia-92.pdf>.

38. Zákon č. 90/2024 Sb. Zákon o zbraních a střelivu. *Zákony pro lidi*. URL : https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2024-90/zneni-20260101#p151_p151-1-1.

Навчальне видання

**Бугайчук Костянтин Леонідович
Ганжа Тетяна Вікторівна
Джафарова Олена В'ячеславівна
Дрок Ірина Сергіївна
Йосипів Юрій Романович
Котелюх Микола Олександрович
Музичук Едуард Олександрович
Собакарь Андрій Олексійович
Хвостовцев Сергій Олександрович
Шатрава Сергій Олександрович**

**МЕТОДИ І ФОРМИ РОБОТИ ОРГАНІВ (ПІДРОЗДІЛІВ) НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО СТАБІЛІЗАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ
ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВОЄННОГО РОЗЗБРОЄННЯ
ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ, ЗАХОДИ СТИМУЛЮВАННЯ
ТА ЗАОХОЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ДО ЗДАЧІ ЗБРОЇ НА ОСНОВІ
МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ**

Методичні рекомендації

Редактор, оригінал-макет – *А. В. Самотуга*
Редактор *О. Ю. Чижевська*

Підп. до друку 23.01.2025. Формат 60x84/16. Друк – цифровий.
Гарнітура – Times. Папір – офісний. Ум.-друк. арк. 3,03. Обл.-вид. арк. 3,49.
Зам. № 02/25-м. Наклад – 25 прим.

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua
Свідоцтво про внесення до державного реєстру ДК № 8112 від 13.06.2024